

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : Ελένη-Άννα Β. Σιγιάννη

ΑΕΜ: 3386

ΘΕΜΑ:

«**Διαθεματική Σύνδεση της Γνώσης
στο αναλυτικό πρόγραμμα της
προσχολικής εκπαίδευσης**»

«**Interdisciplinary composition of
knowledge in the curriculum of
pre- school education.**»

Επόπτρια: Ευδοξία Κωτσαλίδου

Β΄ Βαθμολογήτρια: Αναστασία Αλευριάδου

Φλώρινα, Ιούνιος 2020

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Εισαγωγή.....	7

Κεφάλαιο 1.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.1 Η έννοια της διαθεματικότητας.....	10
1.2. Ιστορική αναδρομή.....	11
1.3. Ενιαιοποίηση της γνώσης.....	13
1.4. Χαρακτηριστικά της διαθεματικής προσέγγισης.....	14
1.5 Μορφές διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης.....	16

Κεφάλαιο 2.

ΔΕΠΠΣ με έμφαση στη διαθεματική Σύνδεση της γνώσης

2.1 Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών.....	19
2.2 Αρχές του ΔΕΠΠΣ	21
2.3 Σχεδιασμός και δραστηριότητες.....	22
2.3.1 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Γλώσσας.....	23
2.3.2 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Μαθηματικών.....	24
2.3.3 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Μελέτης	

Περιβάλλοντος.....	24
2.3.4 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Έκφρασης – Δημιουργίας.....	25
2.3.5 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης	
Πληροφορικής.....	25
2.4 Ο ρόλος των εκπαιδευτικών.....	26

Κεφάλαιο 3

Πρόγραμμα πρακτικής άσκησης	29
-----------------------------------	----

Κεφάλαιο 4.

Συμπεράσματα.....	46
Βιβλιογραφία.....	50

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος.....	29
Πίνακας 2: Δραστηριότητες 1ης ημέρας.....	30
Πίνακας 3: Δραστηριότητες 2ης ημέρας.....	32
Πίνακας 4: Δραστηριότητες 3ης ημέρας.....	33
Πίνακας 5: Δραστηριότητες 4ης ημέρας.....	35
Πίνακας 6: Δραστηριότητες 5ης ημέρας.....	36
Πίνακας 7: Οργάνωση εκπαιδευτικού προγράμματος.....	37
Πίνακας 8: Δραστηριότητες 1ης ημέρας.....	38
Πίνακας 9: Δραστηριότητες 2ης ημέρας.....	40
Πίνακας 10: Δραστηριότητες 3ης ημέρας	41
Πίνακας 11: Δραστηριότητες 4ης ημέρας	43
Πίνακας 12: Δραστηριότητες 5ης ημέρας.....	44

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω και να αφιερώσω
την πτυχιακή μου εργασία
στους καλούς και σεβαστούς μου γονείς,
Βασίλειο και Μαρκέλλα,
οι οποίοι απείρως με στηρίζουν
σε κάθε μου επιστημονικό και μη βηματισμό,
καθώς και σε κάθε προσδοκώμενη
επιθυμία μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η διαθεματική σύνδεση της γνώσης στο αναλυτικό πρόγραμμα της προσχολικής εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της διαθεματικότητας, η γνώση δεν οργανώνεται σε ξεχωριστά σχολικά μαθήματα, αλλά αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο, καθιστώντας μία εκπαιδευτική προσέγγιση που αποσκοπεί στην ενιαιοποίηση της γνώσης και στον διερευνητικό και βιωματικό τρόπο διδασκαλίας. Η διαθεματικότητα εισάχθηκε στην ελληνική εκπαίδευση το 2003 μέσω του θεσμοθετημένου Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ). Στο πλαίσιο του, πραγματοποιείται συνδυαστική διδασκαλία των γνωστικών ενοτήτων της γλώσσας, των μαθηματικών, της μελέτης περιβάλλοντος, της έκφρασης – δημιουργίας και της πληροφορικής.

Στην παρούσα εργασία, παρουσιάζονται δραστηριότητες που εφάρμοσε η ερευνήτρια σε ολόημερο νηπιαγωγείο, μέσω της διαθεματικής προσέγγισης.

Λέξεις κλειδιά: ΔΕΠΠΣ, διαθεματικότητα, προσχολική εκπαίδευση

Abstract

The subject of this work is the interdisciplinary connection of knowledge in the curriculum of pre-school education. In the context of interdisciplinarity, knowledge is not organized in separate school subjects, but constitutes a single whole, making it an educational approach that aims at unifying knowledge and the exploratory and experiential way of teaching. Interdisciplinarity was introduced into Greek education in 2003 through the institutionalized Interdisciplinary Unified Curriculum Framework (DEPPS). In its context, a combined teaching of the cognitive units of language, mathematics, environmental study, expression - creation and informatics is carried out.

In the present work, the researcher's activities are presented in an all-day kindergarten, through the interdisciplinary approach.

Keywords: DEPPS, interdisciplinarity, pre-school education

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία εξέλιξη της επιστήμης, της τεχνολογίας και της επικοινωνίας, καθιστώντας τους εν λόγω κλάδους πιο σύνθετους σε σχέση με το παρελθόν. Ενώ, οι μεγάλες μεταβολές που υφίστανται στη γνώση και την πληροφορία, επηρεάζουν και τους κοινωνικούς θεσμούς, όπως είναι αυτοί της οικογένειας και της σχολικής τάξης. Κατά συνέπεια, η εκπαίδευση θα πρέπει να προσαρμοστεί στο νέο αυτό περιβάλλον και να δημιουργεί νέους πολίτες οι οποίοι θα χαρακτηρίζονται από ευελιξία, θα έχουν κατεύθυνση τους τη γνώση και θα είναι ικανοί να βρουν τις απαντήσεις των προβλημάτων τους. Δηλαδή, θα πρέπει να δημιουργεί ανθρώπους οι οποίοι γνωρίζουν πώς να μαθαίνουν, καθώς το χαρακτηριστικό αυτό είναι απαραίτητο για να κατανοήσουν και να συμμετέχουν στην πολύπλοκη, σύγχρονη καθημερινότητα (Πανταζής & Σακελλαρίου, 2015).

Η προσχολική εκπαίδευση είναι ένας ιδιαίτερος και σημαντικός τομέας, ο οποίος αναλαμβάνει πιο σύνθετο ρόλο σχετικά με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της σύγχρονης πραγματικότητας. Τα πρώτα έξι έτη της ζωής των παιδιών είναι τα σημαντικότερα, καθώς σε αυτά υπάρχει σε μεγαλύτερο βαθμό η δύναμη της ανάπτυξης. Αποτελούν τα χρόνια στα οποία ο άνθρωπος αναπτύσσει τις συνήθειες των κινήσεων του σώματος και του τρόπου σκέψης. Επίσης, πρόκειται για τις ηλικίες στις οποίες ο άνθρωπος προσπαθεί να ερμηνεύσει τον κόσμο και να κατανοήσει τον εαυτό του. Έτσι, ένα σημαντικό κριτήριο της αποτελεσματικής εκπαίδευσης είναι το παιδί να κατανοεί αυτό που διδάσκεται. Έρευνες έχουν δείξει ότι η προσχολική ηλικία καθορίζει τη ζωή των ατόμων, καθώς αποτελεί το θεμέλιο της ανάπτυξης. Η ποιότητα των εμπειριών της ηλικίας αυτής είναι ο καθοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης. Η προσχολική εκπαίδευση έχει αποτελέσει πόλο έλξης του επιστημονικού ενδιαφέροντος, λόγω της σημασίας της, αναφορικά με την ποιότητα και τα προγράμματα των νηπιαγωγείων, όπως επίσης και τις φιλοσοφικές αρχές και θεωρητικές υποδομές που τη διέπουν (Κουτσουβάνου, 2007).

Λόγω της σύγχρονης εξέλιξης, εισάχθηκε στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης και της προσχολικής, το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για τις βασικές δραστηριότητες του Νηπιαγωγείου (ΔΕΠΠΣ), με σκοπό την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης,

διαμορφώνοντας πολυδιάστατες και δημιουργικές προσωπικότητες στους μαθητές (Πανταζής & Σακελλαρίου, 2015). Η έννοια της διαθεματικής προσέγγισης προέρχεται από την ενιαιοποίηση της γνώσης, η οποία αποτελεί μια γενική θεωρία με τα θεμέλια της να βρίσκονται στην ολιστική αντίληψη της γνώσης, με χρήση της βιωματικής – επικοινωνιακής διδασκαλίας. Η ενιαιοποίηση της γνώσης αφορά την ενασχόληση με κάθε τομέα των ανθρώπινων δράσεων, την ανάδειξη των μεταξύ τους σχέσεων και τον διαχωρισμό τους σε θεματικές ενότητες (Βάρδα & Μιχαλοπούλου, 2011).

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας διερευνάται το ΔΕΠΠΣ στην προσχολική εκπαίδευση, μέσα από 4 κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αφορά την έννοια της διαθεματικότητας, παρουσιάζει ιστορική αναδρομή αυτής, ενώ παρουσιάζεται και η έννοια της ενιαιοποίησης της γνώσης, τα χαρακτηριστικά και οι μορφές της διαθεματικής προσέγγισης.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αφορά το ΔΕΠΠΣ με έμφαση στη διαθεματική σύνδεση της γνώσης. Ειδικότερα, παρουσιάζεται το ΔΕΠΠΣ, οι αρχές του, ο σχεδιασμός και οι δραστηριότητες στο πλαίσιο των προγραμμάτων σχεδιασμού και ανάπτυξης γλώσσας, μαθηματικών, μελέτης περιβάλλοντος, έκφρασης – δημιουργίας και πληροφορικής. Επίσης, γίνεται αναφορά στον ρόλο των εκπαιδευτικών.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά τις δραστηριότητες που εφαρμόστηκαν από την εκπονήτρια της εργασίας, στο πλαίσιο της πρακτικής της άσκησης, σε ολόημερο Νηπιαγωγείο της Φλώρινας για διάστημα δύο εβδομάδων. Ειδικότερα, σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται όλες οι δραστηριότητες που εφαρμόστηκαν, οι σκοποί, τα υλικά και τα μέσα που αξιοποιήθηκαν, όπως επίσης και η μέθοδος, στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα που προέκυψαν κατά την εκπόνηση της εργασίας, όπως επίσης και προτάσεις για μελλοντικές ενδεχόμενες έρευνες που μπορούν να διερευνήσουν περαιτέρω το υπό μελέτη αντικείμενο.

Τέλος, για να κλείσω την εισαγωγή μου θα ήθελα να τονίσω πως η πορεία της πτυχιακής άσκησης είναι ένας αρκετά όμορφος δρόμος που σε κάνει να αποκτήσεις

περισσότερες γνώσεις ειδικότερα για ένα θέμα που θα αποτελεί κατά βάση το επάγγελμα της ζωής σου. Κάθε φοιτητής το αντιλαμβάνεται αλλιώς και επιλέγει και τον ανάλογο καθηγητή/τρια για συνοδηγό στην πορεία αυτού του δρόμου. Με αφορμή αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω την καλή μου καθηγήτρια κ. Ευδοξία Κωτσαλίδου που με έκανε να θέλω να αναλάβω αυτό το τόσο σημαντικό θέμα για την πτυχιακή μου εργασία. Επίσης θέλω να ευχαριστήσω την κ. Αναστασία Αλευριάδου που είναι μια εξαιρετική καθηγήτρια ειδικότερα στον κλάδο της Ειδικής Αγωγής. Και οι δυο τους όπως και οι περισσότεροι μέσα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας μας μεταλαμπαδεύουν τις κατάλληλες γνώσεις για να γίνουμε άριστοι παιδαγωγοί.

Κεφάλαιο 1. Διαθεματικότητα

1.1 Η έννοια της διαθεματικότητας

Αναφορικά με την έννοια της διαθεματικότητας αποτελεί μια έννοια με την οποία έχουν ασχοληθεί ενδελεχώς παιδαγωγοί από όλο τον κόσμο κατά τον εικοστό αιώνα. Σχετικά με την ενασχόληση για τη διαθεματικότητα στην Ελλάδα συνυφαίνεται κατά κύριο λόγο με την διδακτική προσέγγιση που λαμβάνει χώρα σε καθημερινό επίπεδο ή με την ανάπτυξη αναλυτικών προγραμμάτων (Ντολιουπούλου & Σουσλόγλου, 2007; Ζωγράφος & Κωτσαλίδου, 2016)

Κατά τον Ματσαγγούρα (2002), η διαθεματικότητα καθιστά τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται το αναλυτικό πρόγραμμα. Ειδικότερα, μέσω της διαθεματικότητας καταργείται το πλαίσιο που αφορά την επιλογή καθώς επίσης και την οργάνωση της γνώσης σε ξεχωριστά σχολικά μαθήματα. Αντιθέτως, στο πλαίσιο της διαθεματικότητας, η γνώση αντιμετωπίζεται σαν ολότητα και προσεγγίζεται δια μέσω της συλλογικής εξέτασης ενός θέματος βάσει των κριτηρίων που τίθενται από τους ίδιους τους μαθητές. Συνεπώς, μπορεί να πει κανείς πως ο όρος « διαθεματικότητα» και ο όρος «διαθεματική διδασκαλία» αναφέρονται σε διάφορες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις οι οποίες αποσκοπούν στην «ενιαιοποίηση» της γνώσης που παρέχεται στο σχολικό πλαίσιο.

Ακόμη, ο όρος διαθεματικότητα αφορά τη μορφή διδασκαλίας, όπου κατά τη διεξαγωγή της το περιεχόμενο της διδασκαλίας γίνεται ενιαίο και επίσης η διδασκαλία καθίσταται είτε εργαστηριακή είτε διερευνητική. Από τον εν λόγω ορισμό διακρίνονται δύο βασικά στοιχεία της διαθεματικής προσέγγισης, τα οποία είναι η ενιαιοποίηση της γνώσης και η κατάκτησή της μέσω διερευνητικού αλλά και βιωματικού τρόπου (Μιχαηλίδης & Ζήκος, 2019).

Σχετικά με το πρώτο χαρακτηριστικό, διαφέρει από τον «παραδοσιακό» τρόπο διδασκαλίας, όπου υπάρχει διαχωρισμός του αναλυτικού προγράμματος σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα. Αναφορικά με το δεύτερο αντικείμενο πρέπει να αναφερθεί, πως σχετίζεται με την αποδοχή και εφαρμογή των ενεργητικών μεθόδων μάθησης, που βασίζονται τόσο στις εμπειρίες όσο και τα ενδιαφέροντα των

εμπλεκόμενων μαθητών. Ωστόσο, δεν πρέπει να εδραιωθεί η παρανόηση, πως η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης δεν συνυφαίνεται με την διεπιστημονική γνώση (Λουκόπουλος, 2013). Σε ότι αφορά την διεπιστημονική προσέγγιση, αξίζει να σημειωθεί πως σχετίζεται με την παράλληλη μελέτη κάποιου αντικειμένου μέσω του περιεχομένου αλλά και των μεθόδων πολλών επιστημονικών κλάδων. Αντιθέτως, στην περίπτωση της διαθεματικής προσέγγισης τα διάφορα θέματα διερευνώνται χωρίς να τίθενται σαφή όρια στους επιστημονικούς κλάδους (Ματσαγγούρας, 2002). Το Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (ΥΠΕΠΘ, 2002) έχει αναφερθεί στη διαθεματικότητα ως την προσέγγιση της γνώσης που παρέχεται στο σχολείο και παρουσιάζεται υπό ενιαιοποιημένη μορφή, αναπτύσσοντας ολιστικές εικόνες σε σχέση με την πραγματικότητα. Επιπλέον, έχει συνδεθεί με τις εμπειρίες των μαθητών και συνδέεται με την πραγματικότητα την οποία βιώνουν οι ίδιοι. Επιπροσθέτως, προσεγγίζεται μέσω διερευνητικών μεθόδων, προκειμένου να αναπτύσσεται σταδιακά από τους μαθητές.

Ακόμη, η διαθεματική διδασκαλία τονίζει πως η προσέγγιση της γνώσης δεν γίνεται μόνο στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης θεματικής περιοχής, αλλά εξετάζεται σφαιρικά. Κατά τον ίδιο συνιστά μια εκπαιδευτική προσέγγιση η οποία προετοιμάζει τους μαθητές για τη δια βίου μάθηση (Λουκόπουλος, 2013).

1.2. Ιστορική αναδρομή

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται λόγος για την προέλευση του όρου «διαθεματικότητα». Για ορισμένους οι ρίζες τις βρίσκονται στην αρχαιότητα και πιο συγκεκριμένα στις ιδέες που αναπτύχθηκαν από Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη και εν συνεχεία από τον Καντ και τον Χέγκελ. Ενώ, από κάποιους θεωρείται, πως αποτελεί φαινόμενο του εικοστού αιώνα και πως είναι βασισμένη στις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις της σύγχρονης εποχής (Ζωγράφος & Κωτσαλίδου, 2016).

Να σημειωθεί, πως ο όρος καθ' αυτός δεν εμφανίστηκε πριν από τον εικοστό αιώνα. Εντούτοις, οι βασικές ιδέες στις οποίες στηρίζεται είναι παλιές. Πιο συγκεκριμένα, ο Πλάτωνας υπήρξε ο πρώτος ο οποίος αντιμετώπισε την φιλοσοφία σαν μία ενοποιημένη επιστήμη, προκειμένου να συνθέσει τη γνώση. Ενώ, ο Αριστοτέλης ο οποίος υπήρξε μαθητής του μαθητής του εστίασε στην κατεύθυνση

της ειδικότητας, οριοθετώντας την έρευνα σε τμήματα όπως. Μολαταύτα, ο Αριστοτέλης θεωρείται ως ο φιλόσοφος που είχε την ικανότητα να συγκεντρώνει κάθε μορφή γνώσης και να συνθέσει μια γενικότερη γνώση.

Ακόμη, το ζήτημα της αποσπασματικής σχολικής γνώσης κέντρισε το ενδιαφέρον και εξακολουθεί να απασχολεί τους ειδικούς, δεδομένου πως η λύση του δεν θεωρείται εύκολη αλλά ούτε και μονοσήμαντη.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί, πως το περιεχόμενο της διδακτέας ύλης σε κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα υπήρξε αιτία αντιπαράθεσης μεταξύ των ειδικών ανά τους αιώνες. Στην αντίπερα όχθη, η αυτοτελής διδασκαλία σε διακρίνει τα διδασκόμενα γνωστικά αντικείμενα, δεν αμφισβητήθηκε και μάλιστα μπορεί να αναφερθεί πως είναι και αυτονόητη. Υπό αυτό το πλαίσιο για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα η πιο διαδεδομένη μορφή οργάνωσης των αναλυτικών προγραμμάτων βασιζόταν στα γνωστικά αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένων των γλωσσικών σπουδών, των μαθηματικών και των τεχνών. Ενώ, πραγματοποιούνταν και διάκριση μεταξύ των μαθημάτων «πρωτεύοντα», όπου συγκαταλέγοντας η γλώσσα και τα μαθηματικά και σε «δευτερεύοντα», όπου συγκαταλέγονταν η μουσική και τα καλλιτεχνικά.

Έπειτα από τον 17ο αιώνα, οι επιστήμες εξελίσσονται με τέτοιο τρόπο που δίνεται ιδιαίτερη εμφάνιση στην ανάπτυξη διακριτών επιστημονικών κλάδων, ενισχύονταν και τη διάκριση των μαθημάτων. Η εν λόγω τάση επικράτησε ως τις του 20ού αιώνα, που έγιναν για πρώτη φορά συζητήσεις και αμφισβητήσεις αναφορικά με το υπό μελέτη θέμα (Ματσαγγούρας, 2003).

Σχετικά με τις μεθόδους, οι οποίες επιλέγονται στο πλαίσιο του παραδοσιακού σχολείου σε παγκόσμια κλίμακα, έως τις αρχές του περασμένου αιώνα, είχαν ως απώτερο σκοπό στην στείρα γνώση και της αναπαραγωγή της κωδικοποιημένης επιστημονικής γνώσης. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί πως η γνώση, που παρέχει το σχολείο, γνωστή και ως «σχολική γνώση», έρχεται σε αντίθεση με την «επιστημονική γνώση» και τις εμπειρίες της καθημερινής ζωής.

Βέβαια κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί πως στο παραδοσιακό σχολείο η γνώση προέρχεται από το επιστημονικό υπόβαθρο αφού πρώτα προσαρμοστεί στις δυνατότητες που έχουν οι εκπαιδευόμενοι. Ακόμη, το παραδοσιακό περιεχόμενο της γνώσης που παρέχεται στο σχολείο αμφισβητήθηκε περίπου από τις αρχές του

προηγούμενου αιώνα από τους υποστηρικτές του πραγματισμού, μεταξύ άλλων και από τον John Dewey, προτείνοντας αντικατάσταση αυτής από τη βιωματική γνώση των παιδιών (Γρηγοριάδου, 2004).

Τούτο συνέβαλε στη διαμόρφωση της εμπειρικοβιωματικής γνώσης, που βασιζόταν στην επιστημονική γνώση και ταυτόχρονα συνδέει την γνώση που παρέχεται στο σχολείο με τα καθημερινά βιώματα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Κύριος εκπρόσωπος των εν λόγω προοδευτικών τάσεων υπήρξε ο πραγματιστής John Dewey, που προσπάθησε να εστιάσει στο συνδυασμό γνώσεων και εμπειριών, ενώ προσπάθησε να αποφύγει την εστίαση σε ένα μόνο αντικείμενο. Επίσης, ένας άλλος εκπρόσωπος ήταν ο παιδαγωγός William Kilpatrick, ο οποίος έκανε λόγο για ένα είδος ενιαίου αναλυτικού προγράμματος, το οποίο ήταν κατάλληλο κυρίως για την προσχολική αγωγή. Υπό αυτό το πλαίσιο, ο διδάσκων βοηθά τους μαθητές να οργανωθούν και εστιάζει τόσο στην ενεργό συμμετοχή όσο και τις πρωτοβουλίες των μαθητών. (Γρηγοριάδου, 2004).

Εν συνεχεία, άρχισαν να κλονίζονται οι αφηρημένες κωδικοποιήσεις, στα παραδοσιακά αναλυτικά προγράμματα των σχολείων, μέσω της συμβολής κοινωνιολόγων της εκπαίδευσης με κύριο εκπρόσωπο τον Bernstein, ο οποίος συνέβαλε στο «Νέο Σχολείο», γνωστό και ως «Σχολείο Εργασίας» (Bernstein, 1990, 1996). Κύριο συμπέρασμα αυτής της περιόδου υπήρξε η διαπίστωση πως τα παιδιά που ανήκουν σε χαμηλά κοινωνικά στρώματα δεν δύνανται ούτε να παρακολουθήσουν αλλά ούτε και να κατανοήσουν τις αφηρημένες κωδικοποιήσεις που εφαρμόζονται στα παραδοσιακά αναλυτικά προγράμματα.

Ενώ, στην πιο σύγχρονη εποχή πραγματοποιείται στροφή της παιδαγωγικής στις εμπειρικές και βιωματικές γνώσεις στο σχολείο. Το εν λόγω γεγονός συνέβαλε ώστε να θεωρηθεί αντιπαιδαγωγική η προγενέστερη διαίρεση της διδασκαλίας σε κλάδους και χαρακτηρίστηκε ως μη σύμφωνη με τη παιδική ηλικία και συνάμα αναποτελεσματική (Γρηγοριάδου, 2004).

1.3. Ενιαιοποίηση της γνώσης

Σχετικά με την ενιαιοποίηση της γνώσης καθιστά μία γενικευμένη θεωρία

αναφορικά με τη διδασκαλία, όπου προάγεται ο παιδοκεντρικός χαρακτήρας. Συνιστά μία εκπαιδευτική προσπάθεια που αποβλέπει στην αλλαγή καθώς επίσης και στον εκσυγχρονισμό της διαδικασίας μάθησης μέσα από την καθημερινή εμπειρία των ατόμων (Ματσαγγούρας, 2002).

Ακόμη, μπορεί να θεωρηθεί σαν προσπάθεια με σκοπό την παροχή βοήθειας, ώστε τα παιδιά να μπορέσουν να κατανοήσουν για ποιους λόγους, πότε και με ποιο τρόπο μαθαίνουν.

Υπό το πλαίσιο της ενιαιοποίησης της γνώσης η μάθηση θεωρείται κύριο συστατικό της ανθρώπινης δράσης και αναπτύσσεται τόσο σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό όσο και σε εκπαιδευτικό και ατομικό επίπεδο. Η ενιαιοποίηση της γνώσης λαμβάνει χώρα μέσω της σύνδεση διαφόρων περιοχών μάθησης με διάφορους τρόπους που με σχετίζονται με την πραγματική ζωή του ατόμου. Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει αναφορά στο γεγονός, πως τα παιδιά ασχολούνται με πραγματικά ζητήματα της καθημερινής ζωής που υπερβαίνουν τα όρια των γνωστικών αντικειμένων, χρησιμοποιώντας τις ανώτερες νοητικές λειτουργίες που διαθέτουν τους και αναπτύσσοντας την ικανότητα επίλυσης καθημερινών προβλημάτων (Τσιγάρα & Παναγιώτου, 2013)

Επιπροσθέτως, σχετικά με την ενοποίηση του προγράμματος σπουδών συνδέεται άμεσα με τον συνδυασμό ζητημάτων τα οποία προάγουν την επίτευξη των σκοπών της μάθησης. Εκ φύσεως το ενιαιοποιημένο πρόγραμμα σπουδών συνδέει το εκάστοτε θέμα ή γνωστικό αντικείμενο με τα μαθησιακά χαρακτηριστικά (Ματσαγγούρας, 2002, Morris, 2003).

1.4. Χαρακτηριστικά της διαθεματικής προσέγγισης

Σύμφωνα με τους , ως διαθεματική προσέγγιση η μορφή διδασκαλίας στο πλαίσιο της οποίας ενοποιείται το περιεχόμενο και ταυτόχρονα αποτελεί μια καινοτομία στην διδασκαλία, προάγοντας την εργαστηριακή καθώς επίσης και την ευρηματική μορφή διδασκαλίας (Ζωγράφος & Κωτσαλίδου, 2016).

Μέσω της διαθεματικής προσέγγισης πραγματοποιείται ενιαιοποίηση τόσο των γνώσεων όσο και των εμπειριών, οι οποίες παρέχονται στο νηπιαγωγείο μέσω όλων των γνωστικών τομέων, σε συνάρτηση με τα ενδιαφέροντα των παιδιών, με τις

γνώσεις αλλά και τις εμπειρίες που κατέχουν πριν από την πρώτη επαφή τους με το σχολικό περιβάλλον (Μπονίδης, 2003).

Κατά συνέπεια έρχονται στην επιφάνεια πολλές επιλογές σε ότι αφορά την αυτόνομη και ταυτόχρονα ελεύθερη δράση των παιδιών στο πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να τονιστεί πως το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων εφαρμόζει μία ενιαία γραμμή την οποία ακολουθεί, εξαλείφοντας τα όρια ανάμεσα στα γνωστικά αντικείμενα, διαμορφώνοντας διαθεματική μορφή των αντικειμένων που μελετώνται κάθε φορά (Γρηγοριάδου, 2004).

Εντούτοις, προκειμένου η εν λόγω προσδοκία να ευδοκιμήσει και να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, ένα διαθεματικό πρόγραμμα σπουδών πρέπει από δομικής πλευράς να θέτει τις απαραίτητες ασφαλιστικές δικλείδες, οι οποίες θα συνδράμουν στην υλοποίηση της ενιαιοποίησης της γνώσης, τόσο από οργανικής άποψης όσο και από λειτουργικής πλευράς. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της προσχολικής αγωγής, η διαθεματικότητα δομείται πάνω στα παρακάτω στοιχεία:

- Η γνώση προσεγγίζεται ολιστικά.
- Οι διαδικασίες μάθησης έχουν διερευνητικό χαρακτήρα.
- Η διδακτέα ύλη συσχετίζεται άμεσα με το χρόνο της διδασκαλίας.
- Η προσχολική αγωγή αντιμετωπίζεται ισότιμα.
- Η στροφή του σχολείου στην κοινωνία καθώς επίσης και σε ορισμένα

βασικά στοιχεία, τα οποία συνιστούν το δομικό πλαίσιο για την ανάπτυξη αυτής, συμπεριλαμβανομένων των παρακάτω (Δάλκος, 2003):

- Η αξιοποίηση μιας θεματικής ενότητας βάσει της επιλογής του εκάστοτε παιδαγωγού είτε των μαθητών, σύμφωνα με την μορφή της διδασκαλίας εντός της τάξης.

- Ο καθορισμός των εκπαιδευτικών στόχων.
- Η απόφαση των θεμάτων αποφασίζεται από κοινού μεταξύ παιδαγωγού και παιδιών.

Ο εκπαιδευτικός έχει το ρόλο του οργανωτή των δραστηριοτήτων μάθησης με σκοπό την ανάπτυξη του παιδιού

- Η χρονική διάρκεια ενασχόλησης με ένα θέμα, προσδιορίζεται με ευελιξία.
- Ο τρόπος της αξιολόγησης γίνεται με βάση τη διαδικασία της

διδασκαλίας και όχι με βάση το αποτέλεσμα.

Επιπλέον, τα προγράμματα σπουδών τα οποία είναι βασισμένα στη διαθεματική προσέγγιση εστιάζουν κατά κύριο λόγο στις ανάγκες όπως επίσης και τις απαιτήσεις των υποκειμένων της μάθησης, καθώς έτσι θα καταστεί εφικτή η επίτευξη μιας δυναμικής και αποτελεσματικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ακόμη, εντός του εν λόγω πλαισίου εμπλέκονται όλοι οι εκπαιδευτικοί στην παιδαγωγική πράξη, με απώτερο σκοπό να διασφαλιστεί η καλύτερη δυνατή ποιότητά του πεδίου δράσης των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Ειδικότερα, αυτό επιτυγχάνεται μέσω του συνδυασμού της φαντασίας και της διερευνητικής ικανότητας των εμπλεκόμενων (Ζωγράφος & Κωτσαλίδου, 2016; New, et al., 2005).

1.5 Μορφές διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται οι μορφές της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης.

➤ Η μέθοδος project

Ως μέθοδος project καλείται εκείνη η διαδικασία της μάθησης που είναι ανοικτή και συνάμα συλλογική. Επίσης, τα όρια της καθορίζονται αυστηρά και μπορούν να αλλάξουν βάσει της υφιστάμενης κατάστασης όπως επίσης και βάσει του ενδιαφέροντος που δείχνουν οι εμπλεκόμενοι για αυτήν. Ουσιαστικά καθιστά μία μέθοδο η οποία αποσκοπεί όχι μόνο στη μεταβολή αλλά και στην υπέρβαση του παραδοσιακού τρόπου διεξαγωγής του μαθήματος, απαλλαγμένη από το αίσθημα υπακοής των μαθητών, που ισχύει στο πλαίσιο της παραδοσιακής διδασκαλίας. Επιπλέον, ως μέθοδος project καλείται η μέθοδος επίλυσης ενός προβλήματος όπου εμπλέκεται ενεργά ο μαθητής στην έρευνα για τη επίλυση του, αλλά και στην αναφορά των πεπραγμένων, είτε πρόκειται για προφορική αναφορά είτε για γραπτή (KOŁODZIEJSKI & PRZYBYSZ-ZAREMBA, 2017).

Επίσης, αξίζει να γίνει αναφορά και στην διατύπωση του Μαρσαγγούρα (2002), ο οποίος αναφέρεται στην μέθοδο project σαν ένα σχέδιο εκπαιδευτικής δράσης που συνιστά μια οργανωμένη και συλλογική μαθησιακή δραστηριότητα και

λαμβάνει χώρα έπειτα από ελεύθερη επιλογή των εμπλεκόμενων ατόμων.

Στο πλαίσιο διεξαγωγής της μεθόδου project (Zhylykybay et al., 2014):

- Οι εμπλεκόμενοι υιοθετούν την πρόταση η οποία έγινε από ένα άτομο και η αμόρμηση δίνεται είτε από κάποιο ατομικό βίωμα είτε από κάποιο πρόβλημα.
- Οι εμπλεκόμενοι συζητούν και εν συνεχεία προβαίνουν στη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τις σχέσεις οι οποίες θα επικρατούν στην ομάδα τους.
- Οι συμμετέχοντες επεξεργάζονται την αρχική πρωτοβουλία, προκειμένου να υπάρχει ένα λογικό περιεχόμενο.
- Οι συμμετέχοντες αυτοοργανώνονται εντός ενός συγκεκριμένου χρονικού πλαισίου.
- Οι εμπλεκόμενοι αξιοποιούν τον χρόνο τον οποίο καθόρισαν προηγουμένως μοιράζοντας τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν.
- Οι εμπλεκόμενοι προβαίνουν στην ανταλλαγή πληροφοριών και στην συχνή ανατροφοδότηση.
- Οι συμμετέχοντες εργάζονται σ' ένα ανοιχτό πεδίο δράσης, το οποίο δεν είναι επεξεργασμένο από πριν.

➤ **Ενιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία**

Η εν λόγω μορφή διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης στηρίζεται στην διαπίστωση πως το παιδί ζει και δρα σε ένα ατομικό κόσμο, που δεν γίνεται αντιληπτός σαν κάτι ξεχωριστό ανά μάθημα (Μπαλιάση, 2016).

Ειδικότερα, η Ενιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία αξιοποιεί στο μέγιστο την παιδαγωγική αρχή. Ενώ, το κύριο κριτήριο για την επιλογή, την οργάνωση και τον τρόπο διδασκαλίας της ύλης είναι ο πνευματικός κόσμος των συμμετεχόντων. Να σημειωθεί, πως η δομή του προγράμματος για τη διδασκαλία της ύλης συνδέεται στενά με την δομή των ψυχοπνευματικών λειτουργιών των παιδι.

Το παιδί εκκινώντας από τη θεμελιώδη εμπειρία του, αναφέρεται στην επιθυμία του να ανακαλύψει τον κόσμο γύρω του. Η εν λόγω επιθυμία του παιδιού είναι κινητήριος δύναμη της Ενιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας, προκειμένου να επιτευχθούν οι διδακτικοί στόχοι που έχουν τεθεί.

Συχνά, η Ενιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία συνυφίνεται με την “ευκαιριακή

διδασκαλία”, που άρει και αυτή την διδασκαλία συγκεκριμένων μαθημάτων και εστιάζει στην επεξεργασία των θεμάτων σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες που έχουν οι μαθητές.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει αναφορά στην ελεύθερη μορφή της Ενιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας, στο πλαίσιο της οποίας δεν δίνεται συγκεκριμένη κατεύθυνση, ενώ το παιδί έχει κυρίαρχη θέση. Αναλυτικότερα, το παιδί κάνει ερωτήσεις στον εκπαιδευτικό και εκείνος πρέπει να απαντήσει. Η εν λόγω μορφή προάγει την αποδέσμευση του μαθητή από τη διδακτέα ύλη που τίθεται στο πρόγραμμα. Στη βιβλιογραφία μπορεί να εντοπιστεί και με την ονομασία «ολική» και «ενιαία διδασκαλία», καθώς είναι επικεντρωμένη στην αντίληψη της ολότητας του κόσμου από το παιδί.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει και η κατευθυνόμενη μορφή της, που ακολουθεί καθορισμένο σχέδιο και κατεύθυνση. Να σημειωθεί πως το σημαντικότερο χαρακτηριστικό αυτής της μορφής καθίσταται η προγραμματισμένη διδασκαλία. Όμως, αποκλείει τη διδασκαλία των χωριστών μαθημάτων.

Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές, πως η αξιοποίηση της Ενιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας πραγματοποιείται με τους εξής τρόπους:

- Προοδευτικός τρόπος, στο πλαίσιο του οποίου η επιλογή του θέματος πραγματοποιείται από τους ίδιους τους μαθητές.
- Συντηρητικός τρόπος

Κεφάλαιο 2. ΔΕΠΠΣ με έμφαση στη διαθεματική

Σύνδεση της γνώσης

2.1 Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών

Το 2003 έλαβε χώρα η θεσμοθέτηση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ, από το ΦΕΚ 303 και 304/13-3-2003. Το εν λόγω πλαίσιο είχε σκοπό να κατανέμει τη διδακτέα ύλη μεταξύ των τάξεων και των διδακτικών αντικειμένων, εντός ενός νέου πλαισίου προγραμμάτων σπουδών, δίχως καμία επικάλυψη, ενώ στόχο αποτελούσε η οριζόντια σύνδεση ανάμεσα στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών με τις επιμέρους γνωστικές ενότητες. Επιπροσθέτως, τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών που προέκυπταν και διέπονταν από χαρακτήρα αναδιοργάνωσης σχετικά με τους στόχους και με τις μεθόδους διδασκαλίας, απαντούσαν στην επίμονη απαίτηση αναπροσαρμογής του τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η γνώση και διαμεσολαβεί στο πλαίσιο του σύγχρονου σχολείου, από την επιστημονική κοινότητα. Ακόμα, υπήρχε η απαίτηση για τη συμβολή μιας «διαθεματικής επανάστασης» στο σχεδιασμό των σχολείων, η οποία θα αποσκοπούσε σε μία νέα προσέγγιση αναφορικά με την επαγγελματική εκπαίδευση των εκπαιδευόμενων, έτσι ώστε να επηρεάζεται η σχολική διαδικασία από κάθε αλλαγή που αφορά τα προγράμματα σπουδών (Μιχαηλίδης & Ζήκος, 2019).

Η εν λόγω διδακτική προσέγγιση αποσκοπεί σε όλες τις περιπτώσεις, στην πολύπλευρη διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών και στην νέα προσέγγιση του νοήματος του τρόπου που προσλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί της σχέση τους με τα γνωστικά αντικείμενα και τις μαθησιακές πρακτικές, έτσι ώστε να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας, η οποία διέπεται από πολυπολιτισμικές και τεχνολογικές τάσεις, με συνέπεια την αύξηση του κινδύνου της παραπληροφόρησης (Μιχαηλίδης & Ζήκος, 2019).

Έτσι, η σφαιρική γνώση η οποία να περιέχει όλες τις δεξιότητες και της κλίσεις των ανθρώπων, αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διαχείριση γνώσεων από τον μαθητή και την επεξεργασία των πληροφοριών σε συνεργασία με τον διδάσκοντα.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο, πως μία εναλλακτική εκπαιδευτική στρατηγική βοηθά αποδεδειγμένα να αναπτυχθούν οι επικοινωνιακές δεξιότητες των μαθητών, όπως η ανάπτυξη καλών διαπροσωπικών σχέσεων με άλλους μαθητές και συναισθημάτων αυτοεκτίμησης και σεβασμού (Μιχαηλίδης & Ζήκος, 2019).

Ο ακόλουθος ορισμός του ΔΕΠΠΣ δίνεται από τους συντάκτες του (ΦΕΚ 1376):

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο αποτελεί ένα οργανωμένο σύστημα εργασίας που σχεδιάζει εκείνα που θα διδαχθούν οι μαθητές, τη διαδικασία με την οποία θα επιτευχθούν οι κύριοι στόχοι που θέτονται, τις υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών και το πλαίσιο εντός του οποίου πραγματοποιούνται η διδασκαλία και η μάθηση.

Το ΔΕΠΠΣ αποσκοπούσε στην αντικατάσταση του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, το οποίο ίσχυε από το 1989 (ΠΔ 486/1989 ΦΕΚ. 208 Α). Ειδικότερα, στο πλαίσιο της ελληνικής προσχολικής εκπαίδευσης αναφέρεται πως σκοπός του είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών σε σωματικό, κοινωνικό, νοητικό και συναισθηματικό επίπεδο. Το βασικότερο γνώρισμα του είναι αυτό της διαθεματικής προσέγγισης, η οποία παρέχει στους μαθητές τη δυνατότητα συγκρότησης ενός ενιαίου συνόλου από δεξιότητες και γνώσεις, οι οποίες θα αποφέρουν την ανάπτυξη των προσωπικών απόψεων σχετικά με θέματα σχετικά μεταξύ τους και ζητήματα της καθημερινότητας, έτσι ώστε οι μαθητές να διαμορφώσουν τη δική τους κοσμοθεωρία και αντίληψη για τον κόσμο (Αλαχιώτης, 2003).

Το πρόγραμμα αποσκοπεί να εξοικειώσει τους μαθητές με πλήθος γνώσεων, δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων. Επίσης, υπάρχουν συγκεκριμένες ικανότητες οι οποίες επιδιώκεται να αναπτυχθούν από τους εκπαιδευόμενους και ορισμένες δραστηριότητες για τους εκπαιδευτικούς, οι οποίες αφορούν πέντε γνωστικούς τομείς. Επίσης, στο πρόγραμμα γίνεται συχνά αναφορά στο μαθητοκεντρικό του χαρακτήρα και στο ρόλο που αναλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς, ο οποίος είναι αυτός της υποστήριξης. Το πρόγραμμα επικεντρώνεται σε πρακτικές που αφορούν την οργάνωση της διδασκαλίας και περιλαμβάνει έννοιες και αρχές που αφορούν σύγχρονες μαθησιακές και επιστημονικές θεωρίες.

2.2 Αρχές του ΔΕΠΠΣ

Υφίστανται οι ακόλουθες αρχές ώστε το ΔΕΠΠΣ να παρέχει κατάλληλη και αποτελεσματική ανάπτυξη σε όλους τους μαθητές της προσχολικής εκπαίδευσης (ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ):

- Οι στόχοι που θέτονται πρέπει να είναι ρεαλιστικοί και να συμφωνούν με τις ικανότητες, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών προσχολικής ηλικίας.
- Πρέπει να υπάρχει ευελιξία όσον αφορά την προσαρμογή του προγράμματος στις ικανότητες και τις κλίσεις των μαθητών και να διασφαλίζεται ότι όλοι οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία, δίχως να εξαιρούνται κατηγορίες όπως παιδιά με ειδικές ανάγκες.
- Πρέπει να παρέχονται ευκαιρίες για να στηριχθεί η γλώσσα και η πολιτισμική ταυτότητα κάθε μαθητή.
- Πρέπει να στηρίζεται σε υφιστάμενες εμπειρίες και γνώσεις οι οποίες συνδέονται με τις καθημερινές πρακτικές του σχολείου.
- Πρέπει να ενισχύεται η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους μαθητές, όπως επίσης και η συνεργασία μεταξύ των και των εκπαιδευτικών που ανήκουν σε άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Γενικά, πρέπει να ενθαρρύνεται η εξωστρέφεια του Νηπιαγωγείου στην κοινωνία.
- Πρέπει να προάγεται η διαθεματικότητα, να ενισχύεται η γνώση.
- Πρέπει να διεγείρει το ενδιαφέρον και την επιθυμία των παιδιών για μάθηση, να προάγεται η γνώση και η κατανόηση, να αναπτύσσονται και να καλλιεργούνται δεξιότητες, στάσεις και αξίες.
- Πρέπει να ενθαρρύνεται η πρόσβαση σε ευρύ πλαίσιο πηγών γνώσης, η επιλογή των πηγών και η χρήση τους, η ποικιλότητα προσέγγιση και παρουσίαση θεμάτων.
- Πρέπει να δίνονται στους μαθητές ευκαιρίες για χρήση των γνώσεων τους, εξάσκηση των δεξιοτήτων τους και διαρκή μάθηση ώστε να προάγεται συνεχώς η αναζήτηση, η αιτιολόγηση, η κριτική σκέψη, η λήψη των αποφάσεων και η επίλυση

στα προβλήματα.

- Πρέπει να επιτρέπεται στους μαθητές να πραγματοποιούν λάθη και να μην επιδιώκεται η διασφαλισμένη σωστή απάντηση. Αντίθετα, πρέπει να αξιοποιούνται τα λάθη των μαθητών και το σχεδιασμό και την υλοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

- Πρέπει να δίνονται στους μαθητές ευκαιρίες ανάπτυξης και έκφρασης ιδεών και συναισθημάτων με ποικιλία τρόπων και τακτικών, όπως αυτές του παιχνιδιού, της γραφής, της ζωγραφικής και της δραματοποίησης.

- Πρέπει να υφίσταται ενίσχυση της αυτονομίας και της αυτοαντίληψης των μαθητών.

- Πρέπει να στηρίζεται ο ρόλος της γλώσσας σε κάθε πρόγραμμα.

- Πρέπει να εισάγονται τεχνολογίες στο πλαίσιο των διάφορων δραστηριοτήτων και να αξιοποιείται πλήθος πηγών πληροφόρησης, όπως είναι το διαδίκτυο.

- Πρέπει να υφίσταται αξιολόγηση.

- Πρέπει να υπάρχει συνεχής ανανέωση και ανταπόκριση τις διαρκείς αλλαγές των συνθηκών και των προκλήσεων της σύγχρονης εποχής.

2.3 Σχεδιασμός και δραστηριότητες

Πολλά γνωστικά αντικείμενα συνθέτουν το περιεχόμενο του προγράμματος του νηπιαγωγείου. Τα εν λόγω προγράμματα δεν θεωρούνται διακριτές γνωστικές ενότητες και δεν προτείνεται η ξεχωριστή διδασκαλία τους. Αλλά, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν από τον διδάσκοντα ως πλαίσιο γύρω από το οποίο θα προγραμματίζει και θα υλοποιεί τις δραστηριότητες που αποσκοπούν στο όφελος των παιδιών και έχουν για αυτά νόημα. Οι θεματικές αυτές γνωστικές ενότητες είναι Προγράμματα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης (Ντολιοπούλου & Σουσλόγλου, 2007):

- Γλώσσας (ανάγνωση και γραφή)

- Μαθηματικών

- Μελέτης Περιβάλλοντος (ανθρωπογενούς και φυσικού)

- Έκφρασης και δημιουργίας (εικαστικά, δραματολογία, μουσική,

φυσική αγωγή)

- Πληροφορικής

Το κάθε γνωστικό αντικείμενο αναφέρει τις ικανότητες που αναμένεται να αναπτυχθούν από τα παιδιά, καθώς και κάποιες δραστηριότητες ενδεικτικά. Με αυτό τον τρόπο γίνεται ο προσδιορισμός των κατευθύνσεων σχετικά με το σχεδιασμό και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων αυτών, που μπορεί να καθορίζονται από τον διδάσκοντα ή να προκύπτουν από τους ίδιους τους μαθητές (Ντολιοπούλου & Σουσλόγλου, 2007).

Παρακάτω αναφέρεται πιο αναλυτικά τι περιλαμβάνει κάθε ένα από αυτά τα προγράμματα.

2.3.1 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Γλώσσας

Το Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Γλώσσας στο πλαίσιο του Νηπιαγωγείου αφορά την ανάγνωση και τη γραφή και διέπεται από την αντίληψη ότι υφίσταται σταδιακή γνωστική και γλωσσική κατάρτιση, μέσω επικοινωνιακών σχέσεων που έχουν χαρακτήρα υποστήριξης.

Η εμφάνιση αναπόφευκτων λαθών κατά τη διάρκεια των διαδικασιών αποτελεί από τις κύριες βάσεις της οικοδόμησης γνώσης, σύμφωνα με την υπό μελέτη προσέγγιση. Ωστόσο, τα λάθη αυτά θα πρέπει να προέρχονται εκ της προσπάθειας κατάκτησης της γνώσης από τους μαθητές. Έτσι, έως ένα σημείο είναι αποδεκτή η εμφάνιση λαθών, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν σημείο έναρξης για να ξεκινήσει ο σχεδιασμός των διαδικασιών που αποσκοπούν στην εξάλειψη τους και την αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνεπάγονται, ως στοιχεία που υπάρχουν εντός της πορείας ανάπτυξης των παιδιών.

Τη σχεδίαση του προγράμματος της γλώσσας επηρέασαν αποτελέσματα σχετικών ερευνών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο ρόλος του νηπιαγωγείου στην πρόληψη της σχολικής αποτυχίας θεωρείται πως είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς κατά τις μικρές ηλικίες είναι πολύ συνδεδεμένη με την ελλιπή εξοικείωση των μαθητών με γλωσσικές εκφάνσεις που σχετίζονται με τη γραφή. Αξίζει να αναφερθεί πως αυτό αφορά κυρίως μαθητές που δεν προέρχονται από τις προνομιούχες κοινωνικές τάξεις

και παιδαγωγικά περιβάλλοντα. Το πρόγραμμα της γλώσσας αποσκοπεί στην επιτυχημένη εισαγωγή των μαθητών στην κοινωνία, μέσω της γραπτής επικοινωνίας.

2.3.2 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Μαθηματικών

Η συνεχής αλληλεπίδραση των παιδιών με το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον τους αποφέρει τη διαμόρφωση, την τροποποίηση και τη δόμηση των ιδεών τους. Έτσι, λαμβάνει χώρα η ανάπτυξη απλών μαθηματικών δεξιοτήτων εφαρμόζοντας ιδέες σε προβλήματα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής, η οποία απαιτεί τον χειρισμό απλών μαθηματικών εννοιών και δεξιοτήτων.

Το εν λόγω πρόγραμμα αποσκοπεί στη βοήθεια των παιδιών μέσω βιωματικών καταστάσεων προκειμένου να λάβει χώρα η επέκταση των αρχικών μαθηματικών γνώσεων τους και να εφαρμοστούν οι μαθηματικές δομές σε νέες καταστάσεις. Επιπροσθέτως, βοηθιέται η επεξεργασία και αξιοποίηση νέων δεδομένων, η σύγκριση και αλλαγή σχέσεων και διαδικασιών με δοκιμές και ελέγχους, Ακόμα, προωθείται το ενδιαφέρον των μαθητών για επινόηση και επίλυση των προβλημάτων μέσω αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών. Η επίλυση των προβλημάτων, είτε σε ατομικό είτε σε συλλογικό επίπεδο, συνεπάγεται την ανάπτυξη ειδικών ικανοτήτων, όπως είναι η σύγκριση και η συσχέτιση αντικειμένων, η αντίληψη ιδιοτήτων, σχέσεων και συνδυασμών και η μέτρηση και αναγνώριση απλών σχημάτων εντός του περιβάλλοντος.

2.3.3 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Μελέτης Περιβάλλοντος

Το εν λόγω πρόγραμμα είναι στενά συνδεδεμένο με τα βιώματα των μαθητών. Η προετοιμασία και πραγματοποίηση ομαδικών και ατομικών δραστηριοτήτων λαμβάνει χώρα εντός ενός ελκυστικού, κατάλληλα διαμορφωμένου περιβάλλοντος με διαρκή αλληλεπίδραση, είτε σε επίπεδο τάξης είτε σε επίπεδο φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Έναρξη των δραστηριοτήτων αυτών είναι οι γνώσεις και οι ανάγκες των μαθητών, ενώ συμβάλουν στην ενεργοποίηση της δημιουργικότητας και της ανταλλαγής ιδεών.

Προκειμένου να μελετηθούν φαινόμενα και γεγονότα, τα παιδιά επιλέγουν το

εκάστοτε υλικό, μέσο και τρόπο. Διδάσκονται γνώσεις που αφορούν τους τομείς: Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, υπό πρίσματα της μελέτης περιβάλλοντος. Ακόμα, εμπεριέχονται έννοιες μαθηματικών και δημιουργίας-έκφρασης, ενώ αναπτύσσονται οι δεξιότητες και οι γνώσεις που αφορούν τη γλώσσα, την επικοινωνία και την τεχνολογία (Κουτσουβάνου, 2007).

2.3.4 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Έκφρασης – Δημιουργίας

Αναφορικά με το πρόγραμμα για την υλοποίηση δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη δημιουργία και έκφραση, στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου λαμβάνουν χώρα πολλές δραστηριότητες, όπως είναι τα εικαστικά, η μουσική, η θεατρική τέχνη αλλά και η φυσική αγωγή. Τα εν λόγω προγράμματα αν και διατηρούν την αυτονομία τους, χρησιμοποιούν και κοινούς παρονομαστές. Πιο συγκεκριμένα, συμβάλλουν στην ενεργοποίηση των φυσικών ικανοτήτων που διαθέτουν τα παιδιά, ενισχύουν την περιέργεια καθώς επίσης και τη φαντασία τους. Ακόμη, προάγουν την έκφραση των παιδιών και τους παρέχεται η δυνατότητα για πειραματισμό τόσο με υλικά όσο και με τεχνικές. Να σημειωθεί, πως αρκετές δραστηριότητες οι οποίες σχεδιάζονται αλληλοσυμπληρώνονται με σκοπό να αναπτυχθούν νέοι δρόμοι στη δημιουργικότητα.

Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η Μουσική, η οποία είναι δυνατόν να συνδράμει στην κίνηση είτε την εικαστική δημιουργία. Στην περίπτωση του θεάτρου είναι δυνατόν να συνδυάζεται με κάποιο μουσικό κομμάτι. Έτσι λοιπόν, μπορεί να αναφερθεί πως συνυπάρχουν οι τέχνες αλλά και η κίνηση, όμως δεν τονίζεται η εξειδίκευσή τους. Επιπλέον, η υλοποίηση των διαθεματικών δραστηριοτήτων και η επίτευξη των στόχων οι οποίοι επιδιώκονται, καθιστούν αναγκαία την κατανόηση του προγράμματος από την πλευρά του παιδαγωγού.

2.3.5 Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Πληροφορικής

Η είσοδος της πληροφορικής στο νηπιαγωγείο έχει στόχο την εξοικείωση των μαθητών με απλά πράγματα σχετικά με την χρήση και τη λειτουργία των υπολογιστών, ως εργαλείο μάθησης, αναζήτησης και δημιουργίας στην καθημερινότητα τους.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τον υπολογιστή για την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων τους, στο πλαίσιο ασφαλούς χρήσης του. Οι μαθητές καλούνται να αντιμετωπίσουν τον υπολογιστή ως ένα πολύτιμο εργαλείο.

Εκτός από τα παραπάνω προγράμματα που αφορούν τη γλώσσα, στο ΔΕΠΠΣ περιλαμβάνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων και στάσεων, οι οποίες διέπουν κάθε ένα πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης που αναφέρθηκε. Αυτές είναι επικοινωνιακές δεξιότητες, δεξιότητες για χρήση μαθηματικών και αριθμητικών εννοιών στην καθημερινότητα με αποτελεσματικότητα, δεξιότητες συνεργατικότητας με άλλους, δεξιότητα για χρήση κάθε πηγής και εργαλείου που προορίζεται για επικοινωνία και πληροφόρηση, όπως επίσης και δεξιότητες και στρατηγικές που συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση προβλημάτων.

Αξίζει να αναφερθεί το πολύ σημαντικό γεγονός πως προκειμένου να αποκτηθούν βασικές γνώσεις από τους μαθητές, είναι απαραίτητο αυτές να στηριχθούν σε γνώσεις που ήδη έχουν αποκτηθεί, βιώματα και εμπειρίες. Ακόμα, πρέπει να προσεγγίζεται ενεργητικά η γνώση, προκειμένου να μπορεί να αναπτυχθεί δημιουργική σκέψη και επιθυμητές αντιλήψεις, στάσεις και συμπεριφορές. Τέλος, πρέπει να υπάρχει μια συνεχής διαδικασία που προάγει τη δημιουργικότητα και οδηγεί τα παιδιά σε ανάληψη πρωτοβουλιών, προβληματισμούς, δοκιμές, ελέγχους και έρευνες, με διατήρηση της αξιοπρέπειας και της ελευθερίας τους σε κάθε περίπτωση (Ντολιοπούλου & Σουσιόγλου, 2007).

2.4 Ο ρόλος των εκπαιδευτικών

Οι εκπαιδευτικοί είναι υπεύθυνοι για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών ώστε οι διαδικασίες να είναι ελκυστικές, ασφαλείς, φιλικές και με πολλά ερεθίσματα για τους μαθητές, με προοπτικές μάθησης για κάθε κατηγορία παιδιού. Επίσης, είναι υπεύθυνοι για την οργάνωση ελκυστικών μαθησιακών εμπειριών με νόημα για κάθε μαθητή, προάγοντας τη συνεργασία, την ενθάρρυνση, την εμπιστοσύνη, την αποδοχή, την αγάπη και τον καταμερισμό ρόλων και εργασιών. Προσεγγίζει τη γνώση μέσω του παιχνιδιού, της διερεύνησης, της αξιοποίησης εύρους πηγών πληροφόρησης, της συζήτησης και ανταλλαγή απόψεων,

της δημιουργίας και της παρουσίασης ιδεών. Ακόμα, προσπαθεί να ενθαρρύνει κάθε μαθητή να συμμετέχει στις δραστηριότητες που υλοποιούνται καθημερινά στο χώρο του σχολείου, στο πλαίσιο του προγράμματος, με τον τρόπο και ρυθμό που αυτός επιθυμεί. Με την αξιοποίηση των υφιστάμενων γνώσεων, των εμπειριών και των βιωμάτων των μαθητών, τα οποία λειτουργού ως σημείο έναρξης, πραγματοποιείται διεύρυνση και εμπλουτισμός. Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς βοηθούν, υποστηρίζουν και συνεργάζονται με τους μαθητές και μεσολαβούν ώστε να διευκολύνουν την διαδικασία της μάθησης για τα παιδιά (ΔΕΠΠΣ, 2003).

Καθίσταται σαφές πως ο ρόλος των εκπαιδευτικών σταμάτα να αποτελεί το επίκεντρο της διαδικασίας και σε αυτό έρχονται οι μαθητές. Οι εκπαιδευτικοί πλέον αναλαμβάνουν τον ρόλο των εμπυχωτών. Επίσης, καλούνται να αντιμετωπίσουν μη θεμιτές συμπεριφορές με χακτήρα διαφορετικότητας, προσεγγίζοντας όλους τους μαθητές ανεξαιρέτως και αξιοποιώντας κάθε ατομική διαφορά τους η οποία μπορεί να προκαλέσει την κατανόηση και την αποδοχή των μεγάλων διαφορών. Στις περιπτώσεις ύπαρξης παιδιών με ιδιαιτερότητες εντός της τάξης, πρέπει να επικεντρώνονται σε άλλους μαθητές, καθώς, στρέφοντας την προσοχή τους σε αυτά τα παιδιά τα διαφοροποιούν παρά τα ενσωματώνουν στην ομάδα (ΔΕΠΠΣ, 2003).

Είναι μείζονος σημασίας να τονιστεί, πως οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην επιτυχία των μαθητών, δεδομένου πως είναι εκείνοι που οργανώνουν και υλοποιούν σε πρακτικό επίπεδο τη διαθεματικότητα. Κατά συνέπεια, είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να είναι κατάλληλα καταρτισμένος σε ότι αφορά στην αρχή της διαθεματικότητας, προκειμένου να μπορεί να καλλιεργεί τόσο την κριτική σκέψη και τη συνεργασία όσο και τη δημιουργικότητα των παιδιών (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2019).

Επιπροσθέτως, μέσω των διαθεματικών προσεγγίσεων ενισχύονται οι παιδαγωγικοί στόχοι, οι οποίοι συνυφαίνονται με τον συναισθηματικό τομέα και ως εκ τούτου ο εκπαιδευτικός προάγει όχι μόνο την πνευματική ανάπτυξη αλλά και την ανάπτυξη χειρωνακτικών δεξιοτήτων μέσω των παρακάτω (Πανταζής, 2002; Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2019):

- της ενίσχυσης του ενδιαφέροντος σχετικά με κοινωνικά αλλά

και με περιβαλλοντικά ζητήματα.

- την ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των παιδιών.
- της ανάπτυξης αυτοπεποίθησης και αυτό-αποτελεσματικότητας των παιδιών.
- την ανάπτυξη σεβασμού αναφορικά με τις απόψεις και τις ιδέες των άλλων ατόμων.
- την ενίσχυση της αγάπης των παιδιών για την καλλιτεχνική δημιουργία.

Επίσης, στο πλαίσιο της διαθεματικότητας, ο ρόλος του εκπαιδευτικού δεν καθίσταται αυστηρά καθορισμένος. Εντούτοις, προσπαθεί να διευρύνει τους ορίζοντες των παιδιών, να συντονίσει και να καθοδηγήσει τους μαθητές στο πλαίσιο υλοποίησης των δραστηριοτήτων με σκοπό (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2019; Πανταζής, 2002):

- Τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία.
- Να μάθουν τα παιδιά να διαχειρίζονται διάφορες καταστάσεις.
- Να αναπτυχθεί η επικοινωνιακή ικανότητα των παιδιών και η συνεργατικότητα.

Επιπροσθέτως, είναι αναγκαίο ο εκπαιδευτικός να προάγει τη συμμετοχή των παιδιών σε κάθε πτυχή της σχολικής ζωής, καθώς:

- Τα παιδιά αποκτούν συναισθηματική σύνδεση με τη μάθηση,
- Η σχέση που αναπτύσσουν τα παιδιά με τη μάθηση καθίσταται συνειδητή,
- Μαθαίνουν βασικά στοιχεία της προσωπικότητάς τους.

Ακόμη, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ν' αντιμετωπίζει τα παιδιά ως ενεργούς συντελεστές, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη δική τους μάθηση. Επίσης, σε αυτό το πλαίσιο, η γνώση αντιμετωπίζεται ολιστικά, ενώ ο παιδαγωγός λειτουργεί ως διευκολυντής μιας δραστηριότητας. Επομένως, ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να προάγει τη συμμετοχή των παιδιών σε οποιαδήποτε δραστηριότητα λαμβάνει χώρα στο σχολικό πλαίσιο (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2019).

Κεφάλαιο 3. Πρόγραμμα πρακτικής άσκησης

Στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης για την ολοκλήρωση των σπουδών, η ερευνήτρια παραβρέθηκε για δύο εβδομάδες στο 6^ο ολοήμερο Νηπιαγωγείο της Φλώρινας. Η πρώτη εβδομάδα της πρακτικής άσκησης ξεκίνησε στις 25/11/2019. Έπεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε ανά ημέρα. Όπως φαίνεται στο Πίνακα 1, οι εμπλεκόμενες περιοχές για τη διδασκαλία της μαθησιακής περιοχής «Ανθρωπογενές περιβάλλον» ήταν η Γλώσσα, τα μαθηματικά, τα εικαστικά, η μουσική, η γυμναστική, η πληροφορική και το φυσικό περιβάλλον. Επιπλέον, αξιοποιήθηκε τόσο η μέθοδος της βιωματικής προσέγγισης όσο και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος.

Σκοπός των ανωτέρω ήταν να γνωρίσουν τα νήπια τον εαυτό τους, να αναγνωρίζουν τα μέλη του σώματος καθώς επίσης και να κατανοήσουν ορισμένα πράγματα για την οικογένειά τους.

Πίνακας 1: Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος

ΤΙΤΛΟΣ:	Ο εαυτός μου
ΚΥΡΙΑ ΜΑΘΗΑΣΙΑΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	Ανθρωπογενές περιβάλλον
ΕΜΠΛΕΚΟ ΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	<u>Γλώσσα</u> (αναγνώριση και χωρισμός γραμμάτων, ταυτότητες με τα στοιχεία των μαθητών, τροχός εαυτού, ποίημα για την οικογένεια, παραμύθι, αντιστοίχιση) <u>Μαθηματικά</u> (ιστόγραμμα με τα ύψη των παιδιών) <u>Εικαστικά</u> (ζωγραφίζω τον εαυτό μου, κατασκευή σπιτιού, αποτύπωμα πατούσας) <u>Μουσική-Γυμναστική</u> (μουσικοκινητικά παιχνίδια για το σώμα) <u>Πληροφορική</u> (πληροφορίες για τον άνθρωπο από παλιά ως και σήμερα, εικόνες με αισθήσεις και με μέλη του σώματος) <u>Φυσικό περιβάλλον</u> (μυρίζουμε λουλούδια, γευόμαστε σοκολάτα, αγγίζουμε τα όργανα του σώματός μας, βλέπουμε και

	ακούμε διάφορες δραστηριότητες- κατασκευές)
ΜΕΘΟΛΟΣ	<u>Βιωματική προσέγγιση</u> : Τα παιδιά στις περισσότερες δραστηριότητες εργάζονται ομαδικά, έχουν ενεργό ρόλο μέσα στην τάξη και γι' αυτό αναπτύσσεται η επικοινωνία και η συνεργασία. <u>Ομαδοσυνεργατική</u> : αναπτύσσει στα παιδιά την συνεργασία και γενικότερα να είναι ενεργά και όχι εγωκεντρικά.
ΧΡΟΝΟΣ:	1 Εβδομάδα
ΣΚΟΠΟΣ	Να μπορούν τα παιδιά να γνωρίσουν τον εαυτό τους , να αναγνωρίζουν τα μέλη του σώματος και τέλος να κατανοήσουν λίγα πράγματα για την οικογένειά τους.
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ	Μετά την πρωινή ρουτίνα μαζευόμαστε όλοι στην παρεούλα. Κρατάω στα χέρια μου έναν μεγάλο ολόσωμο καθρέφτη και αρχίζω να ρωτάω τα παιδιά αν έχουν καθρέφτη στο σπίτι τους και αν τους αρέσει να πηγαίνουν να βλέπουν τον εαυτό τους. Φωνάζω ανακατεμένα τα ονόματα των παιδιών και θα πρέπει να σηκωθούν, να σταθούν μπροστά στον καθρέφτη και να μας παρουσιάσουν τον εαυτό του, πόσα μέλη έχει η οικογένειά τους με τα ονόματά τους, το αγαπημένο τους φαγητό, παραμύθι, τον καλύτερό τους φίλο κλπ.

Περιγραφή δραστηριοτήτων ανά ημέρα

Όπως, φαίνεται και στην Πίνακα 2, την πρώτη ημέρα εφαρμόστηκαν δύο δραστηριότητες, όπου αξιοποιήθηκαν διαφορετικά υλικά και μέσα και διαφορετικές διαδικασίες. Επιπλέον, διαφέρουν και οι επιμέρους στόχοι της κάθε δραστηριότητας.

Πίνακας 2: Δραστηριότητες 1ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Δευτέρα
1^η	Ο εαυτός μου
Δραστηριότητα	
Στόχοι	- Να μπορέσουν τα παιδιά να καταλάβουν την μοναδικότητά τους

	- Να νιώσουν αυτοπεποίθηση ώστε να μας μιλήσουν άνετα για την εξωτερική τους εμφάνιση
Υλικά-μέσα	Ένας ολόσωμος καθρέφτης
Περιγραφή	Καθόμαστε στην παρεούλα και ζητώ από τα παιδιά να μου παρουσιάσουν την εξωτερική τους εμφάνιση, το ντύσιμό τους και τα χαρακτηριστικά του προσώπου τους. Ζητάω να ζωγραφίσει ο καθένας τον εαυτό του όπως είναι τώρα ή όπως φαντάζεται κάθε παιδί ότι θα' ναι μεγαλώνοντας.
2^η Δραστηριότητα	Τυφλόμυγα
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να κατανοήσουν τους κανόνες ενός παιχνιδιού - Να εξασκηθούν στον προφορικό λόγο
Υλικά-μέσα	Ένα φουλάρι
Περιγραφή	Δένω τα μάτια από ένα παιδί και τα υπόλοιπα σκορπίζονται μέσα στην τάξη. Το παιδί θα πρέπει να πιάσει κάποιο άλλο παιδί και να μαντέψει ποιό είναι ψηλαφίζοντάς το στο πρόσωπο, στα μαλλιά και στα ρούχα. Αν μαντέψει σωστά τότε γίνεται εκείνο η επόμενη τυφλόμυγα.
Παρατηρήσεις	

Εν συνεχεία, τη δεύτερη ημέρα, άλλες δύο δραστηριότητες, επίσης διαφορετικές μεταξύ του αλλά και διαφορετικές σε σχέση με τις δραστηριότητες της πρώτης ημέρας. Η πρώτη δραστηριότητα με τίτλο «Ταυτότητα νηπίου- Γράμματα ονόματος» είχε ως στόχο την αναγνώριση και εκμάθηση των γραμμάτων του ονόματος του κάθε παιδιού και την συμπλήρωση της ταυτότητάς τους. Για την επίτευξη της συγκεκριμένης δραστηριότητας χρησιμοποιήθηκε ως υλικό μέσο ένα βιβλιαράκι ταυτότητας που δημιουργήθηκε από χαρτί μεγέθους Α4.

Αναφορικά με της δεύτερη δραστηριότητα η οποία εφαρμόστηκε την ίδια ημέρα έφερε τον τίτλο «Μέτρηση Βάρους – Ύψους – Αποτύπωμα πατούσας» και αποσκοπούσε στο μάθουν τα νήπια να μετρούν και να παρατηρούν το ύψος και το βάρος τους και να κάνουν συγκρίσεις. Για την ολοκλήρωση αυτής της δραστηριότητας αξιοποιήθηκαν ο σπάγκος, η ζυγαριά, η μαύρη μπογιά και το χαρτόνι.

Πίνακας 3: Δραστηριότητες 2ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Τρίτη
1^η	Ταυτότητα νηπίου – Γράμματα ονόματος
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να αναγνωρίζουν τα γράμματα από το όνομά τους -Να βάζουν τα γράμματα στη σωστή θέση το καθένα - Να μπορούν να συμπληρώσουν τη δική τους ταυτότητα -Να συγκρίνουν τα ονόματά τους
Υλικά-μέσα	Βιβλιαράκι ταυτότητας από χαρτιά Α4
Περιγραφή	Μαζεύομαστε με τα παιδιά στην παρεούλα και αρχίζω να κάνω μια κουβέντα για τα ονόματά τους. Αρχίζω λοιπόν να αναλύω το πόσες φωνούλες έχει το κάθε παιδί στο όνομά του και θα πρέπει να βρει μέσα σε πολλά ανακατεμένα γράμματα τα γράμματα που το σχηματίζουν. Στη συνέχεια θα το συμπληρώσει οριζόντια σε ένα χαρτόνι Α3 που θα έχει κουτάκια. Με αυτόν τον τρόπο θα συγκρίνουμε ποιος έχει μεγαλύτερο όνομα. Τέλος, θα δώσω στο κάθε παιδί μια ταυτότητα, (όπου θα πρέπει να συμπληρώνουν κάθε μέρα αυτά που μαθαίνουν για τον εαυτό τους π.χ όνομα , βάρος, ύψος, μέλη οικογένειας κλπ.). Για αρχή θα συμπληρώσουν το όνομά τους.
2η	Μέτρηση Βάρους – Ύψους – Αποτύπωμα πατούσας
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να παρατηρήσουν το ύψος και το βάρος τους -Να συγκρίνουν ποιος είναι ψηλότερος- κοντότερος και ποιος λεπτότερος – παχύτερος
Υλικά-μέσα	Σπάγκος Ζυγαριά Χαρτόνι Μαύρη μπογιά
Περιγραφή	Στην αρχή ξεκινάμε με τη ζυγαριά. Αρχίζω με σύντομη

	<p>περιγραφή για το τι είναι αυτό που κρατάω στα χέρια μου, αν το έχουν χρησιμοποιήσει κλπ . Περνάνε ένα ένα τα παιδιά και ζυγίζονται. Σημειώνω τις τιμές και στο τέλος τις συγκρίνουμε. Το ίδιο θα συμβεί και με το ύψος όπου θα φτιάξω ένα ιστόγραμμα με τα διαφορετικά ύψη των παιδιών. Στο τέλος για να συμπληρωθεί η ταυτότητα θα γράψουν τα παιδιά το βάρος τους και για το ύψος θα τυλίξω σπάγκο ο οποίος θα τοποθετηθεί μέσα στη ταυτότητα ο οποίος θα είναι ίσος με το ύψος τους. Κάτω απλώνω ένα μεγάλο χαρτόνι και το κάθε παιδί περνάει με χρώμα στο ένα ποδαράκι του και αφήνει μια στάμπα. Όταν στεγνώσει κόβω την πατουσίτσα του καθενός και την τοποθετώ μέσα στην ταυτότητά του.</p> <p>*Αν μου πάρει λίγη ώρα για να υλοποιήσω αυτή τη διαδικασία θα τελειώσω με το τραγούδι "χαρωπά τα δυο μου χέρια τα χτυπά" ώστε να χορέψουν τα παιδιά, διότι την επόμενη μέρα θα συζητήσουμε για σώμα- αισθήσεις και θέλω να κάνω μια εισαγωγή.</p>
Παρατηρήσεις	

Εν συνεχεία, κατά την Τρίτη ημέρα της πρώτης εβδομάδας έλαβαν χώρα οι δραστηριότητες «Σώμα- Αισθήσεις» και «Παραμύθι». Η πρώτη εκ των δύο δραστηριοτήτων είχε ως στόχο την εκμάθηση των πέντε αισθήσεων, ενώ η δεύτερη είχε ως στόχο να μπορούν να επαναλαμβάνουν σωστά τα μέλη του σώματος, Οι δύο δραστηριότητες μπορούν να θεωρηθούν αλληλένδετες μεταξύ τους.

Πίνακας 4: Δραστηριότητες 3ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Τετάρτη
1^η	Σώμα- Αισθήσεις
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν να ξεχωρίζουν τις πέντε αισθήσεις

Υλικά-μέσα	Φωτογραφίες από το ίντερνετ με τα μέλη του σώματός μας και τις αισθήσεις μας Καφές, λουλούδι, μπισκότα ή σοκολάτα, χυμός
Περιγραφή	Μαζευόμαστε στην παρεούλα και αρχίζω να συζητάω με τα παιδιά αν ξέρουν τα όργανα του σώματός μας , τι υπάρχει στο πρόσωπό μας κλπ. Δείχνουμε τα σημεία που είναι ορατά και τα αναγνωρίζουν τα παιδιά όπως χέρια, πόδια, μάτια, αυτιά κλπ. Αρχίζω να τους ρωτάω αν υπάρχουν και άλλα που δεν είναι ορατά για να δω τι γνωρίζουν, δείχνω εικόνες του ίντερνετ από την καρδιά, τα πνευμόνια κλπ. Στη συνέχεια τους ρωτάω για ποιο λόγο υπάρχουν τα μάτια στο σώμα μας ή τα αυτιά. Αναλύουμε λίγο τις αισθήσεις και στο τέλος τους φέρνω κάποια πράγματα να μυρίσουν, να γευτούν , να αγγίξουν κλπ. Τέλος κάνω ένα γρήγορο ποιηματάκι με στοιχεία από όργανα-αισθήσεις.
2 ^η	Παραμύθι
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να επαναλάβουν σωστά το κάθε μέλος
Υλικά-μέσα	Παραμύθι
Περιγραφή	Ξεκινάμε να διαβάζουμε ένα μικρό παραμυθάκι για το σώμα- αισθήσεις και αφού το σχολιάσουμε- ολοκληρώσουμε δίνω στα παιδιά ένα φύλλο εργασίας για να συμπληρώσουν όλα τα όργανα και τις αισθήσεις που υπάρχουν. Τέλος, κλείνω την ημέρα μου με το τραγούδι "κεφάλι, ώμοι, γόνατα και πόδια".
Παρατηρήσεις	

Την Πέμπτη, δηλαδή τη τέταρτη ημέρα της πρακτικής άσκησης εφαρμόστηκαν άλλες δύο δραστηριότητες με τίτλο «Οικογένεια» και «κατασκευή σπιτιού» με στόχο να μάθουν τα νήπια να ερμηνεύουν και να κατανοούν την έννοια της οικογένειας αλλά και τις λέξεις «μαμά» και «μπαμπάς». Προκειμένου να υλοποιηθούν οι εν λόγω δραστηριότητες αξιοποιήθηκαν εικόνες από το διαδίκτυο

αναφορικά με την οικογένεια, ταυτότητα, ποίημα, χαρτόνια χρωματιστά και μαρκαδόροι.

Πίνακας 5: Δραστηριότητες 4ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Πέμπτη
1^η	Οικογένεια
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να ερμηνεύσουν τις λέξεις μαμά, μπαμπάς - Να κατανοήσουν πόσο σημαντική είναι η έννοια της οικογένειας
Υλικά-μέσα	Εικόνες από το διαδίκτυο για την οικογένεια Ταυτότητα Ποίημα
Περιγραφή	Αφού καθίσουμε στην παρεούλα ξεκινάω μια ιστορική αναφορά για το πώς ήταν οι οικογένειες παλιά και πώς σήμερα (με εικόνες). Έπειτα αναφέρω ποια είναι τα είδη της οικογένειας. Στην συνέχεια κάνουμε ένα μικρό ποιηματάκι για να αναφέρω τις λέξεις μαμά, μπαμπά κλπ και τους φέρνω ένα φύλλο που θα πρέπει να αντιστοιχίσουν την εικόνα με την λέξη και αυτό έχει ως σκοπό να μάθουν τα παιδιά να τις γράφουν και να αναγνωρίζουν τα γράμματα. Τέλος, τους δίνω την ταυτότητά τους ώστε να συμπληρώσουν πόσα μέλη έχει η οικογένειά τους και να τα ζωγραφίσουν.
2^η	Κατασκευή σπιτιού
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να αναγνωρίζουν τα σχήματα πχ τρίγωνο (στέγη) -Να ταξινομήσουν σωστά το σπιτάκι
Υλικά-μέσα	Χαρτόνια έγχρωμα Μαρκαδόρους
Περιγραφή	Δίνω στα παιδιά τετράγωνα χαρτόνια και τους ζητάω να φτιάξουν την οικογένειά τους και να γράψουν από πάνω ποιο είναι το κάθε ανθρωπάκι. Έπειτα σχηματίζω τριγωνάκια για να

	φτιάξουμε τη σκεπή και ορθογώνιο για να φτιάξουμε την καμινάδα. Ζωγραφίζουν την σκεπή και την καμινάδα και τα κολλάμε όλα μαζί για να γίνει το σπιτάκι με την οικογένειά τους.
Παρατηρήσεις	

Την Παρασκευή, δηλαδή την τελευταία ημέρα της πρώτης εβδομάδας έλαβαν χώρα δύο δραστηριότητες, «Τροχός της τύχης» και «Παιχνίδια με μπαλόνια - Ολοκλήρωση ταυτοτήτων». Στην δραστηριότητα ένα αξιοποιήθηκε ο τροχός και στη δεύτερη χρησιμοποιήθηκαν μπαλόνια.

Πίνακας 6: Δραστηριότητες 5ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Παρασκευή – Ολοκλήρωση ταυτοτήτων
1^η	Τροχός της τύχης
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να εμπλουτίσουν τις σκέψεις τους -Να συγκρίνουν τι αρέσει στον έναν και τι στον άλλον -Να καταλάβουν που συγκλίνουν και που απέχουν οι απόψεις τους μεταξύ τους.
Υλικά-μέσα	Τροχός
Περιγραφή	Παιχνίδι για τον εαυτό. Τοποθετώ τον τροχό και τις ταυτότητες στην παρεούλα. Το κάθε παιδί σηκώνεται, τον γυρίζει και πρέπει να απαντήσει στην ερώτηση που θα του τύχει. Μόλις απαντήσει θα γράφονται στην ταυτότητα του καθενός οι απαντήσεις του για να μάθουμε περισσότερα πράγματα για εκείνο π.χ αγαπημένος φίλος ή αγαπημένο φαγητό.
2^η	Παιχνίδια με μπαλόνια -Ολοκλήρωση ταυτοτήτων
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να αναγνωρίσουν εν ώρα δράσης τα σημεία του σώματός τους
Υλικά-μέσα	Μπαλόνια
Περιγραφή	Χωρίζω τα παιδιά σε ομάδες των δύο. Φουσκώνω ένα μπαλόνι για κάθε ζευγάρι, βάζουμε μουσική και με τις δικές μου

	<p>οδηγίες θα ξεκινήσει το παιχνίδι π.χ όλοι το μπαλόνι στην κοιλίτσα, μετά στη μύτη κλπ.</p> <p>Αφού τελειώσει το παιχνίδι τελειοποιούμε και τις ταυτότητες τις οποίες θα πάρουν τα παιδιά στο σπίτι τους σαν ενθύμιο.</p>
Παρατηρήσεις	

Σχετικά με τη δεύτερη εβδομάδα πρακτικής άσκησης ξεκίνησε στις 02/12/2019 και φέρει τον τίτλο «Χειμώνας» με κύρια μαθησιακή περιοχή το φυσικό περιβάλλον. Οι εμπλεκόμενες μαθησιακές περιοχές είναι η Γλώσσα, τα μαθηματικά, τα εικαστικά, η μουσική, η γυμναστική, η πληροφορική, το φυσικό περιβάλλον και το ανθρωπογενές περιβάλλον.

Πίνακας 7: Οργάνωση εκπαιδευτικού προγράμματος

ΤΙΤΛΟΣ:	Χειμώνας
ΚΥΡΙΑ ΜΑΘΗΑΣΙΑΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	Φυσικό περιβάλλον
ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	<p><u>Γλώσσα</u> (αναγνώριση και χωρισμός γραμμάτων, μαθαίνουμε το γράμμα Χ, ποιήματα με χιόνι και αμυγδαλιά, αινίγματα για τα φρούτα του χειμώνα, ακροστιχίδα, μύθος αμυγδαλιάς, σύνθετες λέξεις με χιόνι)</p> <p><u>Μαθηματικά</u> (καταμέτρηση, αντιστοίχιση, απαρίθμηση)</p> <p><u>Εικαστικά</u> (κατασκευή χιονάνθρωπου, αμυγδαλιάς και ομαδική κατασκευή για την Παγκόσμια Ημέρα ΑΜΕΑ. Φύλλα εργασίας για ζώα σε χειμερία νάρκη, Κατασκευή με δαχτυλομπογιές, ντουλάπα του χειμώνα)</p> <p><u>Μουσική-Γυμναστική</u> (τραγούδια του χειμώνα, τραγούδι των ΑΜΕΑ)</p> <p><u>Πληροφορική</u> (πληροφορίες για τον χειμώνα, τα ρούχα που χρειαζόμαστε, ποια φρούτα ή λαχανικά τρώμε, μαθαίνουμε την ιστορία την αμυγδαλιάς , ποια ζώα βρίσκονται σε χειμερία</p>

	<p>νάρκη, βίντεο για ΑΜΕΑ)</p> <p><u>Φυσικό περιβάλλον</u> (φέρνω φρούτα του χειμώνα να δουν τα παιδιά και αμύγδαλα)</p> <p><u>Ανθρωπογενές περιβάλλον</u> Επιτραπέζιο παιχνίδι με ζάρια (φιδάκι)</p>
ΜΕΘΟΔΟΣ	<p><u>Βιωματική προσέγγιση</u> : Τα παιδιά στις περισσότερες δραστηριότητες εργάζονται ομαδικά, έχουν ενεργό ρόλο μέσα στην τάξη και γι'αυτό αναπτύσσεται η επικοινωνία και η συνεργασία.</p> <p><u>Ομαδοσυνεργατική</u>: αναπτύσσει στα παιδιά την συνεργασία και γενικότερα να είναι ενεργά και όχι εγωκεντρικά.</p>
ΧΡΟΝΟΣ:	1 Εβδομάδα
ΣΚΟΠΟΣ	Να μπορούν τα παιδιά μάθουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον Χειμώνα.
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ	Αφού κάνουμε την πρωινή μας ρουτίνα παρατηρούμε πως η ημερομηνία είναι 2 Δεκεμβρίου. Με αφορμή αυτό λέω πως μπήκε ο Χειμώνας και έφυγε το Φθινόπωρο. Ποιοι είναι οι μήνες του Χειμώνα , οτι τον Δεκέμβριο είναι τα Χριστούγεννα και γενικότερα ό,τι αποτελείται γύρω από τον Χειμώνα.

Περιγραφή δραστηριοτήτων ανά ημέρα

Την πρώτη ημέρα της δεύτερης εβδομάδας της πρακτικής άσκησης έλαβαν χώρα οι δραστηριότητες «Χειμώνας» και «Μαθαίνω το γράμμα Χ» με σκοπό να μάθουν τα νήπια να αναγνωρίζουν το γράμμα Χ και να το γράφουν ορθά, καθώς επίσης και ν' αναγνωρίζουν τις εποχές. Στον Πίνακα 8 αναγράφονται αναλυτικά οι στόχοι, τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν και η περιγραφή των δραστηριοτήτων. Αξιοποιήθηκαν διαφορετικά υλικά- μέσα προκειμένου να υπάρχει ποικιλία και να γνωρίζουν νέες πράγματα τα νήπια.

Πίνακας 8: Δραστηριότητες 1ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Δευτέρα
1^η	Χειμώνας
Δραστηριότητα	
Στόχοι	- Να μπορέσουν τα παιδιά να αναγνωρίζουν τις εποχές

	- Να καταμετρήσουν τις συλλαβές της λέξης (Χειμώνα) -Να αναγνωρίζουν τα γράμματα. -Να μάθουν το γράμμα X -Μύθος Αλκυόνης
Υλικά-μέσα	Φύλλο εργασίας
Περιγραφή	Ξεκινάω γράφοντας την λέξη Χειμώνας με κεφαλαία γράμματα, ζητάω από τα παιδιά να αναγνωρίσουν τα γράμματα και τους δίνω από ένα φύλλο εργασίας με διάφορα γράμματα να βρουν τη λέξη χειμώνα και να την συμπληρώσουν. Δίνω και μια ακροστιχίδα για να συμπληρώσουν τη λέξη χειμώνας. Τέλος μαθαίνουμε το μύθο της Αλκυόνης, βλέπουμε το πουλάκι σε εικόνες και κάνουμε επίσης ακροστιχίδα και για αυτή την λέξη.
Παρατηρήσεις	
2 ^η	Μαθαίνω το γράμμα X
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να αναγνωρίζουν λέξεις από X -Να τις καταγράψουν σωστά
Υλικά-μέσα	Χαρτόνι Δαχτυλομπογιές
Περιγραφή	Δίνω στα παιδιά ένα χαρτόνι που πάνω έχει ένα μεγάλο X. Ζητάω από τα παιδιά να μου το ζωγραφίσουν με δαχτυλομπογιές διαφόρων χρωμάτων. Δίπλα από το γράμμα X να γράψουν είτε να ζωγραφίσουν άλλες λεξούλες που να έχουν αρχικό γράμμα το X.
Παρατηρήσεις	

Ακολούθως, τη δεύτερη ημέρα της δεύτερης εβδομάδας πραγματοποιήθηκαν δύο δραστηριότητες, η «Παγκόσμια Ημέρα ΑΜΕΑ» και «Ομαδική δραστηριότητα ΑΜΕΑ», προκειμένου να μάθουν τα νήπια την έννοια της διαφορετικότητας και της προσφοράς, αλλά και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στους άλλους ανθρώπους. Για την διεξαγωγή αυτών των δραστηριοτήτων αξιοποιήθηκε πλήθος μέσων, όπως χαρτόνια, καπάκια και οπτικοακουστικό υλικό, όπως βίντεο και τραγούδια.

Πίνακας 9: Δραστηριότητες 2ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Τρίτη
1^η	Παγκόσμια Ημέρα ΑΜΕΑ
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μάθουν τα παιδιά την έννοια της διαφορετικότητας -Να ευαισθητοποιηθούν για τους συνανθρώπους μας
Υλικά-μέσα	Εικόνες με τις διάφορες κατηγορίες ΑΜΕΑ
Περιγραφή	Ξεκινάμε να κάνουμε αναφορά για κάθε κατηγορία ΑΜΕΑ που υπάρχει. Αφού ολοκληρώσουμε όλες τις κατηγορίες δίνω στα παιδιά ένα φύλλο χαρτί που έχει επάνω του ένα αναπηρικό καροτσάκι και τους ζητώ να το ζωγραφίσουν και να το στολίσουν για να το διακοσμήσουμε στην τάξη.
2^η	Ομαδική δραστηριότητα για ΑΜΕΑ
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να συνεργαστούν -Να δημιουργήσουν το δικό τους χώρο που θα μαζεύουν τα καπάκια για τα καροτσάκια των ΑΜΕΑ
Υλικά-μέσα	Βίντεο με θέμα την αναπηρία Καπάκια Τραγούδι Χαρτόνια 2 μεγάλες κούτες Γκοφρέ χαρτιά
Περιγραφή	Βάζω πρώτα στα παιδιά ένα βίντεο από τον υπολογιστή με θέμα τη διαφορετικότητα στο σχολείο. https://www.youtube.com/watch?v=11Ere31n2iY . Αφού το δουν και το σχολιάσουμε, μαζευόμαστε γύρω από το τραπέζι και ξεκινάμε την διαδικασία της κατασκευής ενός μεγάλου κουτιού που μέσα σε αυτό θα αποθηκεύονται τα καπάκια για να δοθούν στην ανάλογη υπηρεσία και να αγοραστούν αναπηρικά καροτσάκια για άτομα που έχουν ανάγκη. Τυλίγουμε με μπλε χαρτόνια τις 2 ενωμένες κούτες και από την πλευρά που φαίνεται σχεδιάζουμε ένα παιδί σε αναπηρικό καροτσάκι. Τα παιδιά κολλάνε καπάκια πάνω στο σκίτσο. Στην συνέχεια

	<p>περνάμε 2 χαρτόνια με μαύρο χρώμα σαν κολώνες και τοποθετούμε ένα πίνακα από πάνω για να γράψουμε το τίτλο. Αυτή η ομαδική εργασία θα πραγματοποιηθεί από τα παιδιά της τάξης μας και θα τοποθετηθεί δίπλα από την εξώπορτα του σχολείου ώστε γονείς και παιδιά να μαζεύουν τα καπάκια από τα μπουκαλάκια νερού και να τα ρίχνουν εκεί.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=VfUMtEujLrg</p>
Παρατηρήσεις	

Την τρίτη μέρα της δεύτερης εβδομάδας υλοποιήθηκαν οι δραστηριότητες «Χειμωνιάτικα ρούχα- φρούτα» και «Χειμερία νάρκη». Η πρώτη δραστηριότητα είχε ως στόχο να μάθουν οι μαθητές τι ρούχα χρειάζονται προκειμένου να προστατευθούν από το κρύο κατά τους χειμερινούς μήνες. Ενώ, η δεύτερη δραστηριότητας αποσκοπούσε στο να αποκτήσουν γνώσεις τα παιδιά για τα ζώα, αλλά και ν' αντιστοιχίζουν γράμματα με εικόνες ζώων.

Πίνακας 10: Δραστηριότητες 3ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Τετάρτη
1^η	Χειμωνιάτικα ρούχα- φρούτα
Δραστηριότητα	
Στόχοι	<p>-Να μάθουν τα παιδιά τι χρειαζόμαστε τον Χειμώνα για να ζεσταθούμε</p> <p>-Να κάνουν αντιστοιχήσεις τις λέξεις με τις εικόνες</p> <p>-Να βρουν το φρούτο με αινίγματα</p>
Υλικά-μέσα	<p>Εικόνες φρούτων, ρούχων</p> <p>Χαρτόνι</p> <p>Μαρκαδόροι</p> <p>Φύλλα εργασίας</p> <p>Πορτοκάλι, ακτινίδιο, μανταρίνι, μήλο</p>
Περιγραφή	<p>Ξεκινάω με τα παιδιά και τους δείχνω τι πρέπει να φοράμε το χειμώνα για να μην αρρωστήσουμε αλλά να παραμένουμε ζεστοί. Αφού κάνουμε κουβέντα τους δίνω ένα φύλλο εργασίας να μου αντιστοιχήσουν τις λέξεις με τα</p>

	γράμματα και να τα αναγνωρίσουν . Τέλος κάνουμε κατασκευή την ντουλάπα του Χειμώνα ζωγραφίζοντας μέσα τα ρούχα που μάθαμε ότι χρησιμοποιούμε το χειμώνα και την στολίζουμε. Στη συνέχεια βάζω αινίγματα και τοποθετώ στο πάτωμα χειμερινά φρούτα. Ζητώ από τα παιδιά να αντιστοιχίσουν το κατάλληλο αίνιγμα με το φρούτο του.
2^η	Χειμερία νάρκη
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να διακρίνουν ποια ζώα πέφτουν σε χειμερία νάρκη -Να αναπτύξουν τις γνώσεις τους -Να αντιστοιχήσουν τα γράμματα του ζώου με την εικόνα -Να μάθουν παροιμίες με ομοιοκαταληξία
Υλικά-μέσα	Εικόνες από κάθε ζώο ξεχωριστά Φύλλο εργασίας με παροιμίες
Περιγραφή	Ξεκινάω να αναφέρω στα παιδιά ότι το χειμώνα υπάρχουν και ζώα που δεν αντέχουν στο κρύο για αυτό και κοιμούνται. Κάνω αναφορά ποια ζώα είναι αυτά, τους τα δείχνω σε εικόνες και αρχίζουμε να κουβεντιάζουμε. Στη συνέχεια αφού τα έχουμε αναλύσει τους δίνω ένα φύλλο εργασίας με παροιμίες που πρέπει να αντιστοιχίσουν το σωστό ζώο και έπειτα να ζωγραφίσουν ανάμεσα σε πολλά ζώα ποια είναι αυτά που πέφτουν σε χειμερία νάρκη.
Παρατηρήσεις	

Εν συνεχεία, τη Πέμπτη έλαβαν χώρα η δραστηριότητες με τίτλο «Αμυγδαλιά» και «Κατασκευή αμυγδαλιάς». Οι πρώτη δραστηριότητα είχε ως σκοπό να μάθουν τα νήπια να αναγνωρίζουν το ομώνυμο φυτό και να κάνουν χρήση των καρπών του. Ενώ στόχος της δεύτερης δραστηριότητας ήταν να δημιουργήσουν τα νήπια τη δική του αμυγδαλιά με τη χρήση διαφόρων υλικών (τέμπερες, χαρτόνι, μπουκάλι νερού).

Πίνακας 11: Δραστηριότητες 4ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Πέμπτη
1^η	Αμυγδαλιά
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μάθουν τα παιδιά να αναγνωρίζουν αυτό το φυτό -Να μάθουν την χρήση του αμυγδάλου -Να μάθουν τα γλυκά από αμύγδαλο Ο μύθος της αμυγδαλιάς -Να απαριθμήσουν σωστά
Υλικά-μέσα	Εικόνες από το ίντερνετ Ο μύθος της Αλκυόνης Φύλλο εργασίας με απαρίθμηση
Περιγραφή	Ξεκινάω να δείχνω στα παιδιά διάφορες εικόνες από την αμυγδαλιά ως δέντρο, τους καρπούς της, έπειτα εικόνες από γλυκά με αμύγδαλο και γενικότερα τις διάφορες ιδιότητες του. Τους δίνω ένα φύλλο εργασίας που να απεικονίζει δέντρα. Τα παιδιά θα πρέπει να βάλουν τόσα άνθη όσα ζητά ο αριθμός από κάτω.
2^η	Κατασκευή αμυγδαλιάς
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να δημιουργήσουν την δική τους αμυγδαλιά
Υλικά-μέσα	Χαρτόνι καφέ για κορμό Ένα μπουκάλι μεγάλο νερού Ροζ τέμπερα
Περιγραφή	Δίνω στα παιδιά από έναν κορμό, να τον κόψουν και να τον κολλήσουν πάνω σε χοντρό χαρτόνι. Τους βάζω το ροζ χρώμα σε ένα πλαστικό πιατάκι και από πάνω τοποθετώ το μεγάλο μπουκάλι νερού όρθιο. Γεμίζω με χρώμα τον πάτο του και τον ακουμπώ απαλά πάνω στα κλαριά του κορμού για να δημιουργηθούν τα "φύλλα" της αμυγδαλιάς. Μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία και όλα τα φύλλα έχουν άνθη πάνω τους τότε το καρφίτσωνουμε στον πίνακα με τις εργασίες μας.
Παρατηρήσεις	

Στον Πίνακα 12 παρουσιάζονται οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν κατά την τελευταία ημέρα της πρακτικής άσκησης. Οι δραστηριότητες είχαν τίτλο «Χιόνι» και «Κατασκευή χιονάνθρωπου», έχοντας στόχο να μάθουν τα νήπια να συντάσσουν σύνθετες λέξεις με τη λέξη «χιόνι», να μάθουν ποιήματα, να δημιουργούν κατασκευές και να παίζουν επιτραπέζια παιχνίδια που σχετίζονται με το χειμώνα. Και σε αυτές τις δραστηριότητες χρησιμοποιήθηκε εύρος μέσων και υλικών.

Πίνακας 12: Δραστηριότητες 5ης ημέρας

ΗΜΕΡΑ	Παρασκευή
1 ^η	Χιόνι
Δραστηριότητα	
Στόχοι	-Να μάθουν τα παιδιά σύνθετες λέξεις με το χιόνι και να αντιστοιχίσουν τις -Να μάθουν το ποιηματάκι του χειμώνα -Να μπορούν τα παιδιά να παίζουν επιτραπέζιο παιχνίδι με ζάρια
Υλικά-μέσα	Παιχνίδι Ζάρια Πιόνια Εικόνες Ποίημα Χαρτόνι
Περιγραφή	Στην αρχή δίνω στα παιδιά διάφορες εικόνες με α' συνθετικό τη λέξη χιόνι, έπειτα τοποθετώ το σήμα της πρόσθεσης και τέλος β' συνθετικό διάφορες λέξεις όπως δρόμος κλπ (πρώτα τις εικόνες και έπειτα τις λέξεις). Με την βοήθειά μου τα παιδιά βρίσκουν τις σύνθετες λέξεις. Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία και τις βρουν, τις κολλάμε σε ένα μεγάλο χαρτόνι και τι στολίζουμε στις τάξη μας. Έπειτα παίζω με τα παιδιά ένα επιτραπέζιο παιχνίδι το λεγόμενο φιδάκι που θα πρέπει να ρίχνουν το ζάρι και αναλόγως τι θα φέρει να μετακινούν το πιόνι τους προς τα μπρος μέχρι να δούμε ποιος θα φτάσει πρώτος στην φωλιά των πιγκουίνων. Ο πρώτος που θα φτάσει κερδίζει.

2η Δραστηριότητα	Κατασκευή χιονάνθρωπου
Στόχοι	-Να μπορούν τα παιδιά να υλοποιήσουν την κατασκευή ενός χιονάνθρωπου
Υλικά-μέσα	Χαρτί A4 Μαρκαδόρους Ψαλίδι Χαρτόνι
Περιγραφή	Φτιάχνουμε έναν μεγάλο κύκλο σε χαρτί και από κάτω τοποθετούμε χοντρό χαρτόνι σαν βάση. Δίνουμε στα παιδιά να το κόψουν και να ζωγραφίσουν μέσα τον χιονάνθρωπο είτε με χιόνι, είτε με λουλούδια, είτε με δέντρα κ.λπ. Στην συνέχεια κολλάμε την μια πλευρά της βάσης με την άλλη και είναι έτοιμη η χιονισμένη μπάλα του χιονάνθρωπου μας .
Παρατηρήσεις	

Κεφάλαιο 4. Συμπεράσματα

Από την ανωτέρω ανάλυση γίνεται κατανοητό, πως ο σύγχρονος κόσμος χαρακτηρίζεται για τις ραγδαίες εξελίξεις σε εύρος τομέων, όπως είναι η επιστήμη και η τεχνολογία. Οι εν λόγω μεταβολές δε θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστο το σχολικό πλαίσιο, καθιστώντας κατανοητή την ανάγκη να προσαρμοστεί η εκπαίδευση στο ευρύτερο περιβάλλον και να αναπτύσσει την κριτική σκέψη και τις ικανότητες επίλυσης προβλημάτων στους μαθητές. Αναφορικά με την προσχολική εκπαίδευση καθιστά μια ιδιαίτερη βαθμίδα της εκπαίδευσης που έχει σύνθετο ρόλο, καθώς βοηθάει τα παιδιά να κατανοήσουν τον εαυτό τους και το γύρω κόσμο, αποτελώντας σημαντικό μέρος της μετέπειτα ανάπτυξής τους (Πανταζής & Σακελλαρίου, 2015).

Υπό αυτό το πλαίσιο, το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (ΔΕΠΠΣ) εισήχθη προκειμένου να ενισχυθεί η ποιότητα της εκπαίδευσης και να αναπτυχθούν άτομα με ικανότητες και κριτική σκέψη. Ειδικότερα, ο εν λόγω στόχος επιχειρείται να υλοποιηθεί μέσω της ενιαιοποίησης της γνώσης (Κουτσοβάνου, 2007). Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας διερευνήθηκε το ζήτημα της εισαγωγής του ΔΕΠΠΣ στην προσχολική εκπαίδευση μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης αλλά και της πρακτικής άσκησης της ερευνήτριας. Καθίσταται σαφές πως επρόκειτο για μια καινοτόμα μέθοδο διδασκαλίας, η οποία αποσκοπεί στη βιωματική μάθηση των μαθητών και στην ενιαιοποίηση της γνώσης, σε μια ηλικία η οποία αποτελεί από τις βασικότερες για την ανάπτυξη του ανθρώπου. Ωστόσο, όπως αναφέρουν οι Ντολιοπούλου και Σουλσόγλου (2007), η είσοδος του ΔΕΠΠΣ στο νηπιαγωγείο δέχτηκε τόσο θετικές όσο και αρνητικές κριτικές υποδοχής.

Όσον αφορά τις θετικές κριτικές, αυτές υποστήριζαν ότι ο εν λόγω τρόπος διδασκαλίας αφορά την προώθηση ανάπτυξης σχεδίων εργασίας και της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, την ενίσχυση της διερευνητικής μάθησης και της κριτικής σκέψης. Ενώ, υποστηρίχθηκε ότι αποτελεί μία αλλαγή με κατεύθυνση προς το γενικό καλό της κοινωνίας και τη συλλογικότητα, την αναβάθμιση της επαγγελματικής αυτονομίας των εκπαιδευτικών και της οργανωτικής αυτονομίας των σχολικών μονάδων. Επίσης, αποτελεί μέθοδο που συνδέει με πιο στενή σχέση το νηπιαγωγείο με το κοινωνικό περιβάλλον.

Ενώ, από την άλλη πλευρά, οι αρνητικές κριτικές επικεντρώνονται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη μέθοδος διδασκαλίας δεν προωθεί τη δημιουργικότητα και τη χαρά των παιδιών στο σχολικό χώρο, λόγω του ότι δεν παρέχεται η ευελιξία που υποστηρίζεται ότι τη διέπει και επιπροσθέτως, το ενιαίο αναλυτικό πρόγραμμα είναι κλειστού τύπου και διαμορφώνεται με τακτική που αντιτίθεται στη διδασκαλία του πως να μαθαίνουν τα παιδιά. Επίσης, υποστηρίχθηκε πως δεν ανήκει σε ένα πλαίσιο ριζικής αλλαγής. Σύμφωνα με τον Φράγκο (2005), το ΔΕΠΠΣ είναι οπισθοδρομικό, καθώς αποτελεί την επιστροφή στην εκπαίδευση όπου οι μαθητές των νηπιαγωγείων δεν θεωρούνται πλέον παιδιά, αλλά μικροί άνθρωποι με τις ίδιες απαιτήσεις που έχουν άτομα μεγαλύτερων εκπαιδευτικών βαθμίδων, όπως του δημοτικού. Ενώ, ο Πολυχρονόπουλος (2004) υποστήριξε ότι το εν λόγω σύστημα εντάσσει το νηπιαγωγείο εντός ορίων που αποτελούν μια επέκταση του δημοτικού, καθιστώντας το ένα προδημοτικό. Ακόμα, αναφέρει ότι θα έπρεπε πυρήνα της διδασκαλίας να αποτελούν τα παιδιά, μαζί με τις ανάγκες και τα περιφερειακά στοιχεία τους και όχι οι γνωστικές ενότητες που καθορίζονται στο ΔΕΠΠΣ (Ντολιοπούλου και Σουλσόγλου, 2007).

Παρατηρώντας την αρνητική κριτική που δέχτηκε το ΔΕΠΠΣ, αλλά και τα θετικά στοιχεία που επισημάνθηκαν από τους κριτικούς του και σε συνδυασμό με το θεωρητικό πλαίσιο και την εμπειρία της πρακτικής άσκησης, παρατίθενται ορισμένα σχόλια που προέκυψαν από την εκπονήτρια της εργασίας, έτσι ώστε η διαθεματικότητα να υιοθετηθεί από το νηπιαγωγείο διατηρώντας τα θετικά στοιχεία της και εξαλείφοντας όσο το δυνατόν περισσότερο τα αναφερόμενα ως αρνητικά από τους κριτικούς του ΔΕΠΠΣ.

Αρχικά, το κύριο αναφερόμενο ζήτημα που φαίνεται ότι πρέπει να αντιμετωπιστεί, είναι να αποτελεί το νηπιαγωγείο ένα χώρο χαράς για τους μαθητές και όχι ένα στάδιο προετοιμασίας του δημοτικού. Η διαθεματικότητα μπορεί να εφαρμοστεί σε αυτό το πλαίσιο, στην προσχολική εκπαίδευση, διατηρώντας τις γνωστικές ενότητες που αναφέρονται ως οδηγοί για τις δραστηριότητες που θα λαμβάνουν χώρα. Όπως παρατηρήθηκε και από τις δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της πρακτικής, δεν απαιτείται να χαθεί από αυτές το γνώρισμα της χαράς των μαθητών, διατηρώντας ταυτόχρονα τις γνωστικές ενότητες. Αυτό μπορεί να συμβεί εισάγοντας κατάλληλα το παιχνίδι, έτσι ώστε οι μαθητές να

το αντιλαμβάνονται ως τέτοιο και όχι ως διαδικασία μάθησης. Γνωρίζοντας τα προσωπικά χαρακτηριστικά και τις ανάγκες τους, μπορεί να επιλεγεί το περιεχόμενο και ο χαρακτήρας της κάθε δραστηριότητας, λαμβάνοντας υπόψη και το κοινωνικό πλαίσιο. Προσεγγίζοντας τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών, μπορεί αυτά να μην αντιλαμβάνονται την κάθε δραστηριότητα ως διαδικασία μάθησης προετοιμασίας για την ανώτερη (από το νηπιαγωγείο) εκπαιδευτική βαθμίδα, αλλά ως διασκέδαση.

Ακόμα, αναφέρθηκε η άποψη πως είναι λάθος να επικρατεί η νοοτροπία της προσαρμογής των μικρότερων τάξεων στις μεγαλύτερες, η οποία χαρακτηρίζει το ΔΕΠΠΣ. Επίσης, αναφέρθηκε πως στην πραγματικότητα, η διαθεματικότητα δεν υιοθετεί την ευελιξία και την ανάπτυξη της δεξιότητας των μαθητών να μαθαίνουν. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό για να υλοποιηθούν κατάλληλες δραστηριότητες, προκειμένου να διατηρούνται τα στοιχεία αυτά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σημαντικό στοιχείο είναι να μην αντιλαμβάνονται τα παιδιά τις ξεχωριστές γνωστικές ενότητες αλλά να αντιλαμβάνονται τη δραστηριότητα ως σύνολο. Δηλαδή, μέσω της βιωματικής μάθησης, να μπορούν να αναπτύσσουν με ευχάριστο τρόπο τις δεξιότητες, δίχως να τις αντιλαμβάνονται ως μέρη του πλαισίου γνωστικών εννοιών. Επιπροσθέτως, οι δραστηριότητες θα πρέπει να είναι με τέτοιο τρόπο σχεδιασμένες, οι οποίες να αναπτύσσουν τη δημιουργικότητα των μαθητών και να μην πραγματοποιούν αυτοί τυποποιημένες και καθορισμένες ενέργειες. Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτελέσουν μικρή προσομοίωση πραγματικών καταστάσεων της καθημερινότητας, στο πλαίσιο παιδικής ηλικίας (ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών), επιτυγχάνει το στόχο της προσαρμογής στις καταστάσεις και την επίλυση προβλημάτων, έχοντας παράλληλα τους μαθητές στο επίκεντρο της διαδικασίας. Επίσης, οι δραστηριότητες θα μπορούσαν να αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης «δραστηριότητας», η οποία δεν θα είναι άλλη από τη σχολική διαδικασία. Δηλαδή, να προσομοιώνει ο εκάστοτε εκπαιδευτικός καταστάσεις πριν, μετά και ενδιάμεσα των τυποποιημένων δραστηριοτήτων, σε ατομικό επίπεδο ή σε ομάδες μαθητών, έτσι ώστε αυτά να μην το αντιλαμβάνονται στο πλαίσιο δραστηριότητας ή παιχνιδιού, αλλά ως μια εμπειρία στο πλαίσιο της κοινωνικής ζωής. Ωστόσο, αυτό αποτελεί μια ιδέα η οποία χρειάζεται

περαιτέρω μελέτη και επεξεργασία, προκειμένου να ελεγχθεί η καταλληλότητα της αλλά και ο σωστός τρόπος υλοποίησης της.

Κατά συνέπεια, η διαθεματικότητα μπορεί να υιοθετηθεί στο πλαίσιο της προσχολικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, ο κατάλληλος τρόπος διδασκαλίας είναι αυτός που εν τέλει φαίνεται πως μπορεί να την προσδιορίσει θετικό ή αρνητικό στοιχείο. Καθίσταται φανερό, πως σε κάθε περίπτωση, η δημιουργικότητα και εφευρετικότητα των εκπαιδευτικών είναι αυτή που θα αναπτύξει την καλύτερη επικοινωνία με τους μαθητές και τις κατάλληλες δραστηριότητες, ώστε να λαμβάνει χώρα η διαθεματική προσέγγιση. Ωστόσο, καθώς το εν λόγω έργο πιθανώς να μην είναι το ίδιο εύκολο για κάθε εκπαιδευτικό, περίσταση και σχολική μονάδα, θα πρέπει να υπάρχει σχετική καθοδήγηση προκειμένου να επιτευχθεί. Αρχικά, καθώς η διαθεματικότητα αποτελεί, με την είσοδο του ΔΕΠΠΣ, σημαντικό κομμάτι της εκπαίδευσης, θα πρέπει να υπάρχει αντίστοιχη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Η εκπαίδευση αυτή θα μπορούσε να λάβει χώρα τόσο εντός των πανεπιστημίων όσο και σε ειδικά προγράμματα για νηπιαγωγούς, στα οποία πραγματοποιείται διδασκαλία για τον κατάλληλο τρόπο. Επίσης, ειδικά εγχειρίδια με καθοδηγήσεις για τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων θα μπορούσαν να αποβούν σημαντικά διευκολυντικά για τους εκπαιδευτικούς. Επιπροσθέτως, στο συγκεκριμένο σκοπό μπορούν να συμβάλουν τακτικά σεμινάρια ή επιμορφωτικά προγράμματα νηπιαγωγών, τα οποία θα τους παρέχουν σχετικές νέες ιδέες και καθοδηγήσεις.

Η παρούσα εργασία μπορεί να αποτελέσει αφορμή για μελλοντικές έρευνες, οι οποίες θα διερευνήσουν περαιτέρω το υπό μελέτη αντικείμενο.

Αρχικά, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί πρωτογενής ποσοτική έρευνα, ώστε να διερευνηθούν οι απόψεις και οι στάσεις των Νηπιαγωγών σχετικά με τη διαθεματικότητα και το ΔΕΠΠΣ, με σκοπό να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα από τις κεντρικές εκπαιδευτικές διευθύνσεις, ώστε να γίνουν οι κατάλληλες διορθωτικές ή ενισχυτικές ενέργειες διαθεματικότητας.

Επίσης, θα μπορούσε να διεξαχθεί πρωτογενής ποιοτική έρευνα, με δείγμα εκπαιδευτικούς, ώστε να αναφέρουν τις απόψεις τους σχετικά με τους καταλληλότερους τρόπους ενσωμάτωσης της διαθεματικότητας στην προσχολική εκπαίδευση, είτε που εφαρμόζουν οι ίδιοι είτε που προτείνουν. Στη συνέχεια, τα αποτελέσματα που θα προκύψουν θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ποσοτική

έρευνα για γενίκευση των αποτελεσμάτων.

Επιπλέον, θα μπορούσε να εκπονηθεί πρωτογενής έρευνα σχετικά με τη διαθεματικότητα στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και να διερευνηθεί η συμβολή των ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών) στην διαθεματικότητα στο Νηπιαγωγείο, δεδομένου του γεγονότος πως έχουν σημαντική θέση στη σύγχρονη κοινωνία και εκπαίδευση.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Bernstein, B. (1990). *Class, Codes and Control: The Structure of Pedagogic Discourse*. Routledge.

Good, T., & Brophy, J. (2000). *Looking in classrooms*. Longman.

Kolodziejski, M., & Przybysz- Zaremba, M. (2017). PROJECT METHOD IN EDUCATIONAL PRACTICE. *University Review*, 11(4), 26-32.

Mead, G. (1934). *Mind, self and society*. University of Chicago Press.

Morris, R.C., (2003). A guide to curricular integration. *Kappa Delta Pi Record*, 39 (4), 164-167.

New, R., Mardell, B., & Robinson, D. (2005). *Early childhood education as risky bussines: going beyond what's "safe" to discovering what's possible*. Retrieved May 2, 2020, from

https://pdfs.semanticscholar.org/3591/ab3dfc28a73d56523827643b1d2930b8e262.pdf?_ga=2.198982889.717340562.1589984471-1488263113.1572858373

Wittgenstein, L. (1953). *Philosophical investigations*. Blackwell and Mott.

Zhylkybay, G., Magzhan, S., Suinzhanova, Z., Balaubekov, M. & Adiyeva, P. (2014). The Effectiveness of Using the Project Method in the Teaching Process. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 143, 621-624. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.448>

Ελληνόγλωσση

Αλαχιώτης, Σ.Ν. (2003). *Για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα. Η διαθεματικότητα και η ευέλικτη ζώνη αλλάζουν την παιδεία και αναβαθμίζουν την ποιότητα της εκπαίδευσης*. Ανακτήθηκε στις 2 Μαΐου 2020, από το http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/s_alax_diathematikotita.pdf

Βάρδα, Α. & Μιχαλοπούλου, Α. (2011). Διαθεματική προσέγγιση: η εφαρμογή ενός διαθεματικού προγράμματος διδασκαλίας στο σύγχρονο ελληνικό νηπιαγωγείο. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 51, 100-120.

Βρεττός, Ι. & Καψάλης, Α. (1992), *Σκοποί και ιδεώδη της αγωγής*. Ελληνικά Γράμματα..

Γρηγοριάδου, Π. (2004). *Η ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ -ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ*

ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ [Μη δημοσιευμένη μεταπτυχιακή εργασία]. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Δάλκος, Γ. (2003). Τα αναλυτικά προγράμματα και η ανάγκη της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. *Τα εκπαιδευτικά*, 65-66, 86-97.

Δεδούλη, Μ. (2002). Βιωματική μάθηση – Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 145 – 159.

Δερβίσης, Σ. (1998). *Οι μαθητές μιας τάξης ως κοινωνική ομάδα και η ομαδοκεντρική διδασκαλία*. Gutenberg.

Ζωγράφος, Θ. & Κωτσαλίδου, Δ. (2016). *Τέχνη και Μαθηματικά. Διαθεματικές αρχές και προεκτάσεις των εικαστικών τεχνών*. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΤΡΙΤΗΣ

Καμαρινού, Δ. (1998). *Βιωματική Μάθηση στο Σχολείο*. Paper graph.

Κουτσοβάνου, Ε. (2007). Μερικές απόψεις για το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) για το Νηπιαγωγείο και Προγράμματα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Δραστηριοτήτων. *Επιστημονικό Βήμα*, 6, 76-89.

Κυήν, Τ. (1987). *Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων* (μτφ. Γ. Γεωργακόπουλου και Β. Κάλφα). Σύγχρονα Θέματα.

Λουκόπουλος, Α. (2013). *Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των ΔΕΠΠΣ/ΑΠΣ/νέου εκπαιδευτικού υλικού. Παιδαγωγική και διαχειριστική διάσταση*. [Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών]. Διατριβές ΕΑΔΔ.

Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία: «Γιατί», «Πώς», «Πότε» και «για Ποιους»*. Ανακτήθηκε στις 4 Μαΐου 2020, από το <http://users.sch.gr/kliapis/matsF.pdf>

Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η διαθεματικότητα στην σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας*. Γρηγόρης.

Ματσαγγούρας, Η.(2002). Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 19-36.

Μιχαηλίδης, Τ. & Ζήκος, Ν. (2019). *Διαθεματικότητα και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών: Από τη διδασκαλία των επιστημών στη διδασκαλία της «επιστημονικότητας»*. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Προγράμματα Σπουδών -Σχολικά εγχειρίδια: Από το παρελθόν στο παρόν και το μέλλον».

Μπονίδης, Κ. (2003). Τα σύγχρονα προγράμματα διδασκαλίας και σχολικά βιβλία στην Ελλάδα: διαδικασία παραγωγής, μορφή και περιεχόμενο, “πραγματικό” πρόγραμμα, προοπτικές. *Σύγχρονη εκπαίδευση*, 131, 25-40.

Ντολιοπούλου, Έ., & Σουσιλόγλου, Κ. (2007). Απόψεις νηπιαγωγών για την

εφαρμογή των ΔΕΠΠΣ για το νηπιαγωγείο. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 7, 123-149.

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2019). *Οδηγός Νηπιαγωγού. Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί-Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Ανακτήθηκε στις 8 Ιουνίου 2020, από το http://www.pi-schools.gr/preschool_education/odigos/nipi.pdf

Πανταζής, Σ. (2002). *Η παιδαγωγική εργασία στο Νηπιαγωγείο- Μια προσέγγιση μέσα από την πράξη*. Gutenberg.

Πανταζής, Σ. & Σακελλαρίου, Μ. (2015). Η προοπτική της διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης στην προσχολική εκπαίδευση. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 2, 171-180. <https://doi.org/10.12681/jret.956>

Πολυχρονόπουλος, Π. (2004). Το διαθεματικό πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο: Κριτική απόρριψη. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 137, 53-70.

Τριλίβα, Σ. & Αναγνωστοπούλου, Τ. (2008). *Βιωματική μάθηση: Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους*. Εκδόσεις Τόπος.

Τσιγάρα, Ε. & Παπανθύμου, Σ. (2013). *Η ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ*. [Πτυχιακή εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ηπείρου].

Vygotsky, L. (1993). *Σκέψη και γλώσσα* (μτφ. Α. Ροδή). Γνώση.

Vygotsky, L. (1997). *Νους στην κοινωνία* (μτφ. Σ. Βοσνιάδου). Gutenberg.

ΥΠΕΠΘ., Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2002). *Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων. Ειδικό αφιέρωμα στην διαθεματικότητα*. ΥΠΕΠΘ

Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (2020). *Β΄: ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ*. Ανακτήθηκε στις 3 Μαΐου 2020, από το [http://nip-kat-kamil.ser.sch.gr/images/My%20Doc/27deppsaps_nipiagogiou\[1\]%20Copy.pdf](http://nip-kat-kamil.ser.sch.gr/images/My%20Doc/27deppsaps_nipiagogiou[1]%20Copy.pdf)

Φράγκος, Χ. (2005). Διάλογος περί διαθεματικότητας, ευέλικτης ζώνης και ΔΕΠΠΣ. *Σύγχρονη εκπαίδευση*, 131, 57-78.

Νομοθεσία

Προεδρικό Διάταγμα 486/1989 «Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής» (ΦΕΚ

208/τ. Α΄/26-9-1989), σσ. 4469-4479.

Προεδρικό Διάταγμα 486/1989 «Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής» (ΦΕΚ

208/τ. Α'/26-9-1989), σσ. 4469-4479.

Προεδρικό Διάταγμα 486/1989 «Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής»
(ΦΕΚ

208/τ. Α'/26-9-1989), σσ. 4469-4479.

Προεδρικό Διάταγμα 486/1989 «Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής»
(ΦΕΚ

208/τ. Α'/26-9-1989), σσ. 4469-4479.

ΠΠροεδρικό Διάταγμα 486/1989 «Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής»
(ΦΕΚ

208/τ. Α'/26-9-1989), σσ. 4469-4479.

Προεδρικό Διάταγμα 486/1989. *Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής.* ΦΕΚ
208/τ. Α'/26-9-1989.

Υπουργική Απόφαση Γ2/21072β/2003. *Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών και αναλυτικά προγράμματα σπουδών υποχρεωτικής εκπαίδευσης.* ΦΕΚ 303, 304/ 13-03-2003.